

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots,

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid.

- Nõges, Valter: Genfi Ühtlustatud tsekiseadus 1931. aastast 289
Grünthal, T.: Uus kord ühisomanduses olevate kinnis-
varade sundmüügil 312

Arutlusi.

- Poska-Grünthal, V.: Ungari perekonnaõiguse eelnõu osa
abikaasade varaõiguse kujundamisel Eesti uues perekonna-
õiguses 321

Riigikogu tegelus.

- Riigikogu 1934. a. mai-, juuni-, juuli- ja augustikuu tegelus . . 327

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu:

- Kas kohus, määrates süüteo kordasaatjale karistuse, mis ei ületa
kuuekuulist kinnipidamist kindluses, türmis või arestis, on
õigustatud süüdimõistetud isikut karistusest tingimisi vabas-
tama ka neil juhtumitel, kui selle süüteo eest seaduses ette
nähtud karistuste hulgas vähemalt mõni ei tõuse üle pool-
teiseaastase kinnipidamise kindluses, türmis või arestis? . 330
Kes toimetab eeluurimist ministrite ametialastes süütegudes, kas
Riigikohtu liige või kohtu-uurija? 331

Administratiivosakond:

- Kas Linnavolikogu on õigustatud taotlema linnavalitsuse liikme
ametist äraastumist temale sellekohase nõudmise esita-
mise teel? 331
Kas Riigikogu Valimiste Peakomitee kuulub nende riiklike
asutiste hulka, kelle otsuste, korralduste, määruste ja tege-
vusega oleku vastu võib esineda kaebusega Riigikohtule
administratiivkohtu korras üldistel alustel? 332
Kas Riigivanema Valimiste Peakomitee kuulub nende riiklike
asutiste hulka, kelle otsuste, korralduste, määruste ja tegevu-
seta oleku vastu võib esineda kaebusega Riigikohtule admi-
nistratiivkohtu korras üldistel alustel? 332

Tsiviilosakond:

- Kas on protsessi võitnud pool säärasel korral, kui ta asja arutusel
pole vastaspoolelt kohtu- ning asjaajamiskulusid palunud
enelese mõista, õigustatud neid kulusid taotlema hiljemini
erihagiga? 333
Kas konkursivalitsus kuulub nende riiklike asutiste hulka,
kelle suhtes on kohaldatavad TKS §§ 1282—1299? 333

Genfi Ühtlustatud tsekiseadus 1931. aastast. Õigusvõrdluslik ja õiguspoliitiline arutelu.

Valter Nõges.

(Järg.)

IV. Tsekikäendus. Mõned tsekiseadused, nende hulgas ka Saksa 1908. a. oma, ei tunne üldse tsekikäendust⁹⁰. Avaali järele ei olevat tsekikäibel mingit praktilist tarvet, nii öeldakse säärase seisukoha õigustamiseks⁹¹. Ometi tuleb tunnistada see vaade ekslikuks. Näiteks, kui keegi soovib oma elukoha pangas diskontida säärast tsekki, mille maksukoht on märgitud teisale, ja kui seejuures diskontija-pangal pole võimalik hankida momentaanselt tsekilunastaja-pangalt teateid tseki katte seisukorra üle, siis säärasel juhul võib osutada vajalikuks diskontija-pangale tuntud isiku käenduspealdis tsekil, sest see vähendab tunduvalt panga kahjuohtu. Säärasteks juhtumiteks, kui ka võimalikult suurema ühtluse saavutamiseks Genfi Ühtlustatud veksliseadusega, ÜTS näeb ette tsekikäenduse⁹². ETS ei sisalda norme tsekikäenduse kohta. Kuid ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal võidakse tulla arvamusele, nagu oleksid kohaldatavad selles küsimuses analoogia alusel ex-Vene Veksliseadustiku artiklid vekslikäenduse kohta⁹³. Kõnesolevate seaduste üksikasjalisel analüüsimisel aga jõutakse paraku vastupidisele seisukohale.

Tsekk oma juriidiliselt loomult sarnaneb käskveksliga. Järelikult, tema suhtes on kohaldatavad ETS-e 34. §-i viite põhjal ex-Vene Veksliseadustikust käskvekslite kohta käivad vastavad normid. Ex-Vene Veksliseadustiku 104. art. määritleb, et juhtumil, kui käskvekslil leiduvas käenduspealdises pole näidatud, kelle eest toimub käendamine, loetakse

⁹⁰ Vrd. dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 341 jj.

⁹¹ Vrd. dr. jur. James Breit: Osund. teose II köide. Lk. 426 jj.

⁹² ÜTS-e art. 25—27.

⁹³ Ex-Vene Veksliseadustiku artiklid: 57—59, 73, 75, 104, 112 ja 114.

käendus antuks aktseptandi, s. t. isiku eest, kes on kohustatud esmajärjekorras lunastama vekslit. Tseki juures on sääraseks esmajärjekorraliseks maksjaks tsekilunastaja-krediitasutis. Järelikult, kohaldades analoogia alusel tsekikäenduse normimiseks ex-Vene Veksliseadustiku vastavaid eeskirju, ilmneks, et juhtumil, kui tseki leiduvas käenduspealdises pole näidatud, kelle eest toimub käendamine, käendus peetakse antuks tsekilunastaja eest. Säärane seisukoht räägib risti vastu ETS-st tulenevale tseki juriidilisele loomule. Kui tsekk väljatakse tsekimaksja lunastada, siis seetõttu ei muutu veel viimane ETS-e seisukohalt iseseisvalt vastutavaks isikuks tsekivaldaja ees. Sellest hoidumiseks loeb ju ETS tsekilunastaja poolt tsekile tehtud aktseptimärkuse tühiseks⁹⁴. Samast põhimõttest lähtudes ETS ei luba pöörduda tsekivaldajal regressinõudega tsekimaksja poole, kui viimane on jätnud tseki lunastamata⁹⁵. Nii siis ETS-e seisukohalt tsekilunastaja ei ole mitte tsekivaldaja deebitor, vaid ta on tseki väljaja kassur, kes ei kanna iseseisvat vastutust tseki väljaja kreditoride ees. Käendus oma juriidiliselt kontseptsioonilt on mõeldud just iseseisvalt vastutavate isikute eest, nagu seda on vekslit juures veksliväljaja, aktseptant ning iga vastutav indossant⁹⁶, tseki juures aga tseki väljaja ning iga vastutav indossant. Järelikult, kõnesoleva probleemi lahendab õigelt ning vastuvõetavalt ÜTS, normides, et juhul, kui käenduspealdises pole näidatud, kelle eest toimub käendamine, loetakse käendus antuks tseki väljaja eest⁹⁷.

Sama tõik, et ex-Vene Veksliseadustik ei või tulla kõne alla ETS-t tähtsustava seadusena tsekikäenduse küsimuses, ilmneb veel selgemini ühenduses tseki aegumisega. ETS, normides seda küsimust, jätab määritlemata tsekikäendusega seoses olevad tähtsustavad tsekiregressi puhuks. Ta puudutab tseki aegumist vaid tseki väljaja ja indossantide suhtes⁹⁸. Kui kohaldada tsekikäenduse küsimuses vastavaid tähtaegu ex-Vene Veksliseadustikust, siis ilmneb otsene vastuolu nende ja ETS-s ette nähtud tähtaegade vahel: nad on

⁹⁴ Vt. ETS-e 14. §.

⁹⁵ Vt. ETS-e 17. §.

⁹⁶ Vrd. ex-Vene Veksliseadustiku 57. ja 104. art.

⁹⁷ ÜTS-e 26. art. 4. lõige.

⁹⁸ Vrd. ETS-e 30. §-i.

hulga pikemad ega mahu ETS-s ette nähtud tähtaegade raamistikku. ETS näeb ette kõige pikema tähtajana tsekinõuete esitamiseks regressi korras kuus kuud, mis on arvatud mittemtedateeritud tsekkide puhul tsekilunastajale tseki esitamiseks määratud tähtaja lõppemispäevast⁹⁹; ettedateeritud tsekkide puhul lisandub mainitud kuuele kuule tseki lunastamiseks esitamise tähtaeg¹⁰⁰. Ex-Vene Veksliseadustiku järgi on vekslinõude esitamiseks käendaja vastu regrediendil kuus kuud, arvates vekslilunastamise päevast regrediendi poolt, vekslivaldajal — üks aasta, arvates päevast, mil veksel protestiti mittelunastamise pärast, kusjuures pärast kolme aasta möödumist, arvates vekslilunastamise päevast, üldse ei ole lubatud esitada hagi käendaja vastu¹⁰¹. Üldpõhimõtte kohaselt vastutab käendaja samas ulatuses ning sama aja kestel, kui tema poolt käendatu. Siit võiks järeldada, et tsekkikäendusega seoses olevad tähtajad tsekkiregressi puhuks peaksid vastama aegumistähtaegadele, mis on ette nähtud nende tsekkikohuslikkude suhtes, kelle eest tsekkikäendaja on võtnud enesele vastutuse. Et tsekkiväljaja ja tseki-indossantide suhtes püstitatud aegumistähtajad on ETS-e järgi märksa lühemad kui vastavad tähtajad ex-Vene Veksliseadustikus, siis tuleks ka ülalmainitud põhimõtte alusel vastavalt kohastada tsekkikäendusega seoses olevad tähtajad, s. t. tsekkikäendaja suhtes tuleks võtta kohaldamisele samad tähtajad, mis on kehtivad käendatavate isikute suhtes. Kuid seegi iseenesest kaunis vaba, kuid siiski võimalik tõlgendamisviis tuleb heita kõrvale, sest tema alus pole kokkukõlas ex-Vene Veksliseadustikus väljendatud vastava põhimõttega. Mainitud seadustik ei vii läbi ühist mõõdupuud aegumistähtaegades käendaja ja käendatavate suhtes. Kui vekslikäendus on antud indossandi eest, siis käendaja ja indossandi vastutuse kestus küll ei erine. Aga kui käendamine on toimunud veksliväljaja eest, siis kokkumist enam pole: vekslikäendaja vastutab sel juhul ühe aasta kestel, veksliväljaja aga viie aasta jooksul.

Eesõeldust peaks küllaldaselt nähtuma, et ex-Vene Veksliseadustiku artiklid vekslikäenduse suhtes ei saa tulla kohal-

⁹⁹ Vt. ETS-e 30. §.

¹⁰⁰ Vt. ETS-e 10. §-i 2. lõige 1930. a. sõnastuses.

¹⁰¹ Vt. ex-Vene Veksliseadustiku art. 73—75 ja 112—114.

damisele analoogia alusel tsekikäenduse küsimuses. Et tsekiõiguse selle instituudi kohta siiani pole kujunenud veel tavaõiguse vastavat normistikku, siis on õigustatud ka väide, et Eesti kehtiv tsekiõigus ei tunne tsekikäendust. Liitudes ÜTS-ga, saaks Eesti ka kõnesolevale küsimusele vastuvõetava ja otstarbekohase lahenduse.

V. Aktseptisarnased tähistused. — Tsekk oma juriidiliselt loomult sarnaneb kõige enam puht-tüüpiliste näit-käskvekslitega, s. t. säärase käskvekslitega, mis kuuluvad lunastamisele esitamisel, kusjuures maksutähtaja valik sõltub täielikult vekslivaldajast. Seda tüüpi käskvekslid ei vaja ega võimalda aktseptimist: nende juures kokkuks aktseptimiseks esitamine lunastamiseks esitamisega, seepärast tunnevad nad vaid üht esitamist ja nimelt esitamist lunastamiseks. Et tsekk lunastatakse ettenäitamisel, ilma et tema väljamisega kavatsataks luua tsekilunastaja iseseisvat vastutust tsekivaldaja ees, siis ka tema ei vaja loomulikult aktseptimist. Ometi võimaldavad seda mõne riigi, näit. Inglis- ja Prantsusmaa, seadusandlused¹⁰². Terve rida teisi tsekiseadusi, nende hulgas ka ETS ja ÜTS, asuvad vastasseisukohal¹⁰³. Viimane vaade näib olevat teoreetiliselt siiski õigem, sest ta vastab enam tseki kui kassamaksuvahendi juriidilisele loomule. Tsekiaktsepti võimaldamise tagajärjeks ei ole mitte ainult tsekikatte-nõude lubamatu nõrgestamine, vaid sellega kaasub veel aktseptitud tsekkide eelistamine käibe poolt. Oma juriidiliselt loomult tsekk ei tohi olla kredidivahendiks, millele teda aga lähen-

¹⁰² Vrd. Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 205 jj.

¹⁰³ Vt. näit. Austria 1906. a. tsekiseaduse 6. §-i 4. lõiget, Saksa 1908. a. tsekiseaduse 8. §-i 2. lõiget, Poola 1924. a. tsekiseaduse 8. §-i. — Vrd. ka Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 204 jj. — ÜTS 4. art. määritleb: „Tsekk ei või aktseptida. Tsekkile tehtud aktseptpealdis loetakse mittekirjutatuks.“ Järelikult, aktseptpealdis ÜTS-e järgi ei too enesega ei tsekiõiguslikke ega tsiviilõiguslikke tagajärgi. — ETS 14. § lausub: „Tsekkimaksja poolt tsekil tehtud aktseptmärkus loetakse maksusetuks.“ Silt võidakse järeldada, nagu oleks tühine ainult tsekil tehtud aktseptmärkus, kuna tseki aktseptimine eriahtis olevat täiesti võimalik. Säärane järeldus on ekslik. Ex-Vene Vekselseadustiku järgi aktseptpealdis kehtib ainult siis, kui ta on tehtud vekslile (vrd. Prof. A. I. Kaminka: Osund. teos. Seletusi ex-Vene Vekselseadustiku 94. artiklile, eriti 3. §-i 214. leheküljel). See norm, kohaldatuna ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal tsekkile, ei võimalda tseki aktseptimist eriahtis väljaspool tsekk.

daks tsekiaktsept. Tsekk peab põhinema usaldusel tsekiväljaja vastu. Tsekimaksja ülesandeks olgu vaid tseki lunastamine, aga mitte tseki summa maksmise töötamine.

Et siiski vastu tulla võimaluste piirides neile riikidele, kelle tsekiõigused tunnevad tsekiaktsepti või vähemalt võimaldavad teatavate juriidiliste tagajärgedega aktseptisarnaseid tähistusi¹⁰⁴, GIK näeb ette järgmise reservatsiooni: „Iga Kõrge Lepinglane on õigustatud lubama tsekilunastajale teha tseki pealdist tsertifitseerimise, kinneldamise, viseerimise või mõne teise samatähendusliku avalduse kohta eeldusel, et neile pealdistele ei omistata aktsepti tähendust, ning määritlema nende pealdistega seoses olevad juriidilised tagajärjed¹⁰⁵“ (allakirjutanu sõrendused). Säärased aktseptisarnased tähistused on tuntud ning lubatud paljudes maades, kus nende kohta on kujunenud erinev juriidiline normistik kas kaubanduspruukide, vastavate määruste või seaduste vormis¹⁰⁶. Näitena mainitagu siinkohal Saksa Riigipanga kohta 1916. a. antud määrust, mis omistab Saksa Riigipanga poolt kinneldatud tsekkidele järgmised juriidilised tagajärjed: kinnelduspealdisega (*Bestätigungsvermerk*) kohustub pank tseki väljaja ja indossantide suhtes lunastama tseki, kui see esitatakse talle kümne päeva jooksul pärast tseki väljamist; see kohustus säilib isegi siis, kui tseki väljaja peaks langema selle aja kestel konkursi alla¹⁰⁷. Kinnelduspealdiste laialdasest kasustamisest Saksamaal annab tõestust asjaolu, et 1930. a. Saksa Riigipank on kinneldanud tsekke kogusummas 1500 miljoni Saksa riigimarga suuruses¹⁰⁸. Ka Eesti pangapraktikale pole võõras tsekkide viseerimine, mis seisab selles, et krediitasutis tõestab vastavasisulise pealdisega tseki viimase lunastamiseks vajaliku katte

¹⁰⁴ Vt. Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 209 jj.

¹⁰⁵ Res. 6. art.

¹⁰⁶ Kõnesolev kinneldamine toimub tseki tsekilunastaja poolt alla kirjutatud pealdisega, mis sisaldab saksa keeles väljendi „gesehen“ või „gut“, prantsuse keeles — „vu“, „vu et bon“, „à toucher“ või „visa“, inglise keeles — „good“, „certified“ jl.

¹⁰⁷ Vt. „Bekanntmachung über die Bestätigung von Schecks durch die Reichsbank“. Vom 31. August 1916: RGBI. Nr. 199, lk. 985. See määrus on ära toodud lisana Dr. jur. James Breit'i osund. teose II köite 919. leheküljel.

¹⁰⁸ Vrd. Dr. Guido Strobele: Osund. teos. Lk. 44.

olelust selle tähistuse tegemise hetkel; säärase viseerimise järelalusena blokeerib krediitasutis tsekiväljaja arve enda juures vastavas summas. Arvestades seda näib olevat soovitatav, et Eesti, liitudes ÜTS-ga, kasustaks eelmainitud reservatsioonid lubatud õigust, kuid seejuures ometi ei omistaks tseki kinnelduspealdisele kaugemale ulatuvaid juriidilisi tagajärgi, kui see on ette nähtud Saksa Riigipanga kohta antud vastavas määruses.

VI. Esitamine ja lunastamine. — 1. ETS tunneb kahe- suguseid tseki lunastamiseks esitamise tähtaegu: normaal- ja eritähtaegu. ÜTS tunneb vaid esimesi. Normaali-esitamistähtajad on järgmised: Eesti vabariigi piires väljatud tsekkidel ETS-e järgi 14 päeva, ÜTS-e järgi vastavalt 8 päeva; väljaspool Eestit, kuid siiski Euroopas väljatud tsekkidel ETS-e järgi 1 kuu, ÜTS-e järgi vastavalt 20 päeva; väljaspool Euroopat väljatud tsekkidel ETS-e järgi 2 kuud, ÜTS-e järgi vastavalt 70 päeva¹⁰⁹. ETS-e järgi kõik need tähtajad on arvatud tseki väljamispäevast, kusjuures väljamispäev ise ei tule arvesse tähtaja arvutamisel¹¹⁰. ÜTS-e järgi aga algab nende tähtaegade kulgemine sellest päevast, mis on tähendatud tsekile selle väljamispäevana¹¹¹. ÜTS-e kaks esimest tähtaega on ETS-e vastavaist tähtaegudest lühemad, kolmas aga pikem. GIK-i II lisa võimaldab igale lepinglasriigile ÜTS-s ette nähtud tähtaegade pikendamist¹¹². Eestil selle reservatsiooni kasutamise järele ei näi olevat praktilist tarvet, sest ÜTS-e vastavad tähtajad on meie oludes täiesti vastuvõetavad. Isegi Saksamaa, kus ÜTS hakkas kehtima käesoleva aasta 1. aprillist, ei pidanud vajalikuks neid tähtaegu pikendada.

Kui tsekk pole esitatud lunastamiseks normaaltähtaja jooksul, siis ETS näeb ette selleks veel järgmised eritähtajad: Eestis väljatud tsekkidele 6 kuud ja välismaal väljatud tsekkidele üks aasta, kusjuures mõlemad tähtajad on arva-

¹⁰⁹ Vrd. ETS-e 10. §-i 1930. a. sõnastuses ja ÜTS-e 29. art.

¹¹⁰ Vrd. ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal ex-Vene Veksliaseadustiku 37. §-i 2 punkti.

¹¹¹ ÜTS-e 29. art. 4. lõige.

¹¹² Res. 14. art. — Sama artikkel võimaldab välismaal väljatud tsekkide maksutähtaegu ka lühendada, kui see toimub kahe või enam lepinglase vastastikusel kokkuleppel.

tud tseki väljamispäevast¹¹³. Sel puhul võib toimuda lunastamine ainult siis, kui tsekiväljaja arvel leidub vastav summa ja kui tsekiväljaja pole enne tseki esitamist tühistanud tähen- datud tseki järgi maksmist, mida ta on õigustatud tegema alles pärast normaal-esitamistähtaja möödumist¹¹⁴. Pärast eritähtaja möödumist krediitasutis pole enam kohustatud lunastama tseki¹¹⁵. Sääraseid eritähtaegu tunneb peale ETS-e veel ainult Argentiina tsekiõigus¹¹⁶. Ka ÜTS ei keela tsekimaksjale lunastada tseki pärast esitamistähtaja möödu- mist, kui aga tsekiväljaja pole teinud vastupidist korraldist. ÜTS lubab tsekilunastajal seda teha, kuid ei kohusta teda selleks. Ta ei näe ka siin ette eritähtaegu. Piiristajaks võib siin olla tsekiväljaja, kes on õigustatud pärast tseki esitamis- tähtaja möödumist ära muutma tseki järgi maksmist¹¹⁷.

2. ETS, kokkukõlas tsiviilõiguse üldpõhimõttega ning erinevalt Veksliseaduse vastavast normist, ei kohusta tseki- valdajat vastu võtma tseki esitamisel osalist makset tseki- lunastajalt¹¹⁸. ÜTS aga ei luba tsekivaldajal keelduda osa- makse vastuvõtmisest; osalise maksmise puhul annab ta tseki- lunastajale õiguse nõuda selle maksmise märkimist tsekile ja sellekohase kviitungi andmist¹¹⁹. ETS-e mainitud seisukoha

¹¹³ ETS-e 12. art.

¹¹⁴ Vrd. ETS-e 12. ja 27. §-i.

¹¹⁵ ETS-e 12. §-i viimane lause.

¹¹⁶ Säärasele tulemusele jõutakse võrreldes Dr. Helmuth Böttger: Wechsel und Scheck in Europa und Übersee. Berlin, 1931. Nachtrag April 1932 unter Berücksichtigung des neuen Devisen-Notrechts des In- und Auslandes. Berlin, 1932. Osundatud teoses ja tema täien- duses esitatakse ülevaade 52 maa veksl- ja tsekiõigusest. — Vrd. ka Adolf Stengel: Das neue Wechsel-, Scheck- und Stempelrecht der europäischen Länder und der Vereinigten Staaten von Amerika nebst europäischen Stempeltarifen. 2. Auflage. Berlin, 1933. Selles teoses antakse ülevaade 35 maa veksl- ja tsekiõigusest, samuti Genfi Ühtlustatud veksl- ja tsekiseadusest. — Argentiina tsekiseadus näeb ette järgmised nor- maal-esitamistähtjad: kohalikkudele tsekkidele (Platzscheck) 15 päeva ja distantstsekkidele 1 kuu, arvates tseki saamise päevast. Pangad võivad lunastada neile esitatud tsekke, kui nende suhtes pole veel möödunud eel- mainitud tähtjad kahekordsustatult. (Vrd. Dr. Helmuth Böttger: Osund. teos. Lk. 21).

¹¹⁷ Vrd. ÜTS-e 32. art. — Selle artikli muutmist lubab natsionaal- seadusele Res. 16. art.

¹¹⁸ ETS-e 26. §.

¹¹⁹ ÜTS-e 34. art. 2. ja 3. lõige.

põhjendamiseks öeldakse Vabariigi Valitsuse seletuskirjas: „Selle põhimõtte vastu ei saa vaielda, kui arvesse võtta, et 1) tsekk oluliselt ainult maksuabinõu peab olema ja mingil viisil võlakohustuse iseloomu ei tohi kanda, ja 2) et osaline maksmine tsekipidajale tunduvat kahju võib tuua, sest et sularaha asemel tsekki vastu võttes tekib õiguslikult põhjendatud eeldus, et tsekk sularahas täielikult välja makstakse“¹²⁰. Ometi tuleb tähendada, et kumbki neist põhjendest pole küllaldaselt läbi kaalutud. Tsekk kaotab oma maksuvahendilise iseloomu ning muutub krediitpaberiks mitte osamakse vastuvõtmise kohustuse tõttu, nagu seda väidetakse osundatud seletuskirjas, vaid just katte puudulikkuse tagajärjel. Osamakse vastuvõtmise kohustus ei halvenda kuidagi tsekitoimingust osavõtnud isikute seisundit. Sel juhul tsekivaldajal pole vajadust teostada regressinõuet terves tseki summas, sest osalise makse kättesaamisel jääb tal vaid nõuda maksmatajäänud summa. See norm ei riiva ka tsekilunastaja huve, sest viimane võib jätta puuduliku katte olelusel tseki hoopis lunastamata, et hoiduda võimalikest tehnilistest komplikatsioonidest. Teistele tsekikohuslikele aga on säärase normi olelus aina kergenduseks, sest nende vastutuse ulatus väheneb tsekivaldaja ees tseki osalisel lunastamisel¹²¹.

3. Võrdlemisi olulise uudsusena esineb ÜTS-s Genfi Ühtlustatud Veksliseaduse eeskujul nn. efektiivklausel¹²². ÜTS määrab üldreeglina, et kui tseki summa on märgitud rahas, mis tseki lunastamiskohas pole seaduslikuks maksuvahendiks, siis võib tasuda selle summa maarahas (*in der Landeswährung, en la monnaie du pays, in the currency of the country*) vastavalt esitamispäeva kursile¹²³. Sama põhimõtte on kehtiv ka Eesti tsekiõiguses¹²⁴. Kuid viimasest erinevalt lubab ÜTS mitte kohaldada eesmainitud üldreeglit sel juhul, kui tsekiväljaja on määranud, et lunasta-

¹²⁰ Vt. III Riigikogu protokollide lisad. III istungiärk. 18. jaanuarist 1927. a. — 20. maini 1927. a. Tallinn, s. a. Veerg 205, § 26.

¹²¹ Vrd. Dr. Felix Meyer: Osund. teose II köide. Lk. 179 jj. ning seal osundatud kirjandus. — Vt. ka Dr. Guido Strobele: Osund. teos. Lk. 68 jj.

¹²² Vt. ÜTS-e 36. art. — Vrd. Genfi Ühtlustatud veksliseaduse 41. art.

¹²³ ÜTS-e 36. art. 1. lõige.

¹²⁴ ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal tuleb Eestis kohaldamisele selles küsimuses analoogia alusel ex-Vene Veksliseadustiku 46. art.

mine peab toimuma teatavas kindlaksmääratud rahas (*Effektivvermerk, clause de paiement effectif en une monnaie étrangère, stipulation for effective payment in a foreign currency*)¹²⁵. Olgu siinkohal tähendatud, et igal Kõrgel Lepinglasel on õigus muuta, kui ta seda peab vajalikuks oma maa raha vahetuskursiga seoses olevatel erakordsetel oludel, eesmainitud klauselit, mis normib tema territooriumil lunastatavate tsekkide tasumist välisvaluutas; sama reeglit võib kohaldada natsionaalsel territooriumil välisvaluutas väljatud tsekkide kohta¹²⁶. Et Eestis püsib säärane olukord ülemaailmse majanduskriisi tõttu, mis ei näi mööduvat lähemal ajal, siis tuleks Eestil Genfi kõnesolevate konventsioonidega liitumise puhul kasustada osundatud reservatsioonid¹²⁷.

VII. Ristatud ja arvestustsekk. — Mainitud tsekid aitavad suurel määral kindlustada tsekikäivet võimalikkude kuritarvituste vastu. See saavutatakse ristatud tsekkide juures nende isikute ringi piiramisega, kellele võib toimuda tseki summa väljamaksmine, arvestustsekkide juures aga tseki erilise lunastamisviisiga: ristatud tseki lunastamine võib toimuda ainult pankurile, arvestustseki maksmine aga võib toimuda tsekilunastaja poolt mitte sularahas, vaid ainult arvele kandmise teel. Ristatud või arvestustseki kaotanud isik, samuti ka tsekilunastaja sel juhul, ei tarvitse eriliselt karta tseki ebaseadusliku valdaja rikastumist nende arvel: kui see pole muutunud nende tsekkide kasustamisega päris võimatuks, siis on see tehtud vähemalt äärmiselt raskeks. ÜTS tunneb mõlemat liiki tsekke. ETS aga näeb ette ainult arvestustsekid. ÜTS-ga liitunud lepinglane võib lubada väljata oma territooriumil kas mõlemat liiki tsekke või ainult ühte neist. Kuid välismaal väljatud ristatud tsekke, resp. arvestustsekke, tuleb käsitada kui arvestustsekke, resp. ris-

¹²⁵ ÜTS-e 36. art. 3. lõige.

¹²⁶ Res. 17. art.

¹²⁷ Läti eelnõus Genfi Ühtlustatud vekslidõiguse konventsioonide kehtima panemiseks on kasustatud efektiivklauseli kohta käiv reservatsioon 41. artiklis järgmiselt: „Efektiivklausel ei evi kehtivust nende Lätis lunastamisele kuuluvate vekslite suhtes, mille makсутähtpäev langeb ajale, kus Lätis püsib rahavahetuskursiga seoses olev erakorraline olukord. Säärase olukorra tunnused ning tema olemuse fakt määritletakse Valitsuse määrusega.“

tatud tsekke, selle lepinglase territooriumil, kes oma natsionaalseaduses näeb ette ainult üht liiki neist tsekkidest¹²⁸.

Järelikult, kui Eesti liitudes ÜTS-ga võtaks omaks ainult arvestustsekid ja kui Inglismaa jääks püsima ainult ristatud tsekkide juurde, siis tuleks käsitada Inglismaal väljatud ning sealt Eestisse tulnud ristatud tsekke siin kui arvestustsekke, Eestist Inglismaale läinud arvestustsekke seal sama normi kohaldamisel aga kui ristatud tsekke.

1. Ristatud tsekk (*gekrenzter Scheck, chèque barré, crossed cheque*) põlvneb Inglismaalt, kus ta on niivõrt sügavalt sisse juurdunud, et seal praegu peaaegu kõik suuremad rahatehted õiendatakse säärase tsekkidega¹²⁹. Inglismaalt on kandunud see tsekitüüp Hispaania, Prantsusmaa, Skandinaavia ja teiste riikide tsekiõigustesse¹³⁰. Siinkohal peatagu vaid ÜTS-e vastavate normide juures¹³¹. Tseki ristamine toimub kahe rööpjoone tõmbamisega risti üle tseki esikülje. Tsekki on õigustatud ristama tseki väljaja kui ka iga tseki valdaja. Tseki ristamise juriidilised tagajärjed on erinevad selle järgi, kas tsekile on tehtud üld- või eririste.

a) Üldristega (*allgemeine Kreuzung, barrement général, general crossing*) varustatuks loetakse tsekk, millele tõmmatud kahe rööpjoone vahele kas pole tähendatud midagi või on märgitud sõna „pankur“ või mõni teine samatähenduslik väljend. Üldristatud tsekki on tsekimaksja õigustatud lunastama ainult pankurilt või oma ärisõbralt.

b) Eriristega (*besondere Kreuzung, barrement spécial, special crossing*) varustatuks loetakse tsekk, millele tõmmatud kahe rööpjoone vahele on tähendatud teatava kindla pankuri nimetus. Eriristatud tsekki on tsekimaksja õigustatud lunastama ainult tsekiristes märgitud pankurilt. Kui aga tsekimaksja ise on märgitud tsekiristes, siis ta on õigustatud lunastama tsekki ka oma ärisõbralt.

¹²⁸ Vrd. Res. 18. art. — Saksamaa, kus ÜTS kehtib alates 1. aprillist 1934, näeb ette nii ristatud kui ka arvestustsekid, kuid artiklid ristatud tsekkide kohta ei evi veel praegu kehtivust; nad jõustatakse kohtuministri poolt hiljemini [vrd. Einführungsgesetz zum Scheckgesetz vom 14. Aug. 1933 (RGBl. I, lk. 605), 1. artikli 1. punkt].

¹²⁹ Vt. „Bills of Exchange Acts, 1882 and 1906“. Sect. 76—82: Crossed cheques. — Vrd. ka Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 141 jj.

¹³⁰ Vrd. Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 145 jj.

¹³¹ Ristatud tsekke normivad ÜTS-e 37. ja 38. art.

Toimunud tsekiristamist ei saa tagasi võtta. Ristetähistuste kriipsamine loetakse mittetehtuks. Eriristet ei saa muuta üldristeks, kuna aga üldriste muutmiseks eriristeks pankuri nimetuse lisandamisega ei tehta mingeid takistusi. Ristatud tsekkide mõlema liigi kohta kehtib norm, et pankur on õigustatud omandama ristatud tsekki ainult oma ärisõbralt või teiselt pankurilt. Ristatud tseki järgi inkassimistki on ta õigustatud toimetama ainult mainitud isikute arvel. Tsekilunastaja või pankur, kes toimib ristamise tagajärgede kohta käivate normide vastaselt, vastutab tseki summa piirides tekkinud kahju eest.

2. Arvestustsekk (*Verrechnungsscheck, chèque à porter en compte, cheque payable in account*) on saksa päritoluga. Peale Saksamaa on ta leidnud kasutamist peamiselt Austrias, Ungaris ja Argentiinas¹³². ÜTS-e normid arvestustseki kohta ühtivad üldiselt ETS-e vastavate ettekirjutustega¹³³. Erinevused on siin vähetähtsused. ETS näeb ette arvestustseki tunnusena pealdise „ainult arvele kandmiseks“, kusjuures „teiste analoogiliste sõnade tarvitamine Eesti keeles ei anna mingit keelueffekti“¹³⁴. ÜTS aga lubab siin teiste samatähtsusega väljendite kasutamist. ETS, samuti kui ÜTS, loeb tsekilunastaja vastulavaks kahju eest, mis võib tekkida siis, kui tsekimaksja lunastab arvestustseki sularahas. ÜTS piirab sel juhul tsekilunastaja vastuse ulatust tseki summa suurusega. ETS aga ei näe siin ette mingeid piire.

VIII. Mittelunastamise tagajärjed. — 1. Millistel põhjustel on tsekikohuslik õigustatud keelduma tseki lunastamisest? Ehk teiste sõnadega: milliseid vaideid on tsekikohuslik õigustatud esitama tsekivaldajale? ETS, käsitledes seda küsimust, loendab 22. §-s vastavad juhud positiivselt. Ta lausub: „Tseki järgi kohustatud isik võib esitada tsekipidajale ainult niisuguseid vastuväiteid, mis puutub tema pealkirja tõelikkusse tsekil või mis tekiavad tseki enese sisust või vahetuist suhetest tsekipidajaga.“

¹³² Vrd. Dr. Felix Meyer: Osund. teose I köide. Lk. 151 jj. — Ka Poola 14. novembri 1924. a. tsekiseadus tunneb ainult arvestustsekki (vrd. 23. art.).

¹³³ Vrd. ÜTS-e 39. artiklit ETS-e 16. §-ga.

¹³⁴ Vt. III Riigikogu protokollide lisad. III istungjärg. 18. jaanuarist 1927. a. — 20. maini 1927. a. Tallinn, s. a. Veerg 203, § 14.

ÜTS-e 22. art., kokkukõlas Genfi Ühtlustatud veksliseaduse 17. artikliga, loendab vastupidiselt just need vaided, milliseid tsekikohuslik pole õigustatud esitama tsekivaldajale. Ta määritleb: „Isikud, kelle vastu on esitatud nõue tseki järgi, ei saa end kaitseda vekslivaldaja vastu vaietega, mis põhinevad nende isiklikul vahekorral tseki väljajaga või eelnevate tsekivaldajatega, kui mitte tsekivaldaja, omandades tseki, pole toiminud teadlikult võlgniku kahjuks.“ Siin kõneldakse nimelt säärastest vaietest, mis tulenevad tseki loovutamistoomingu aluseks olnud õigusvahekorra. Sääraste vaiete kasutamise lubamiseks ei jätku enam sellest, et nad on ainult tuntud tseki omandajale, nagu seda seni arvab vastavas kirjanduses enamuses olev vaade, vaid siin nõutakse, et tsekiomandaja oleks ise teadlikult toiminud tsekikohusliku kahjuks. Teisest küljest aga on tsekikohuslik õigustatud kasustama säärast vaiet mitte ainult sel juhul, kui tseki võõrandaja ja tsekiomandaja koos on toiminud kuritahtlikult, vaid ka siis, kui tsekivaldaja, omandades tseki, on üksi teadlikult toiminud tsekikohusliku kahjuks. ÜTS-e osundatud norm, võrreldes ETS-e vastava ettekirjutisega, aitab ühelt poolt enam kindlustada tsekikäivet ses mõttes, et ta ei võta tsekivaldajalt nõudeõigust ainuüksi sel põhjusel, et tsekivaldaja on teadlik esitatud vaietest; teiselt poolt aga ta võimaldab enam kõvendada tsekikohusliku enesekaitset ses mõttes, et ta ei piira vaiete lubatavust ainult selle juhuga, kus tseki võõrandaja ja tsekiomandaja on koos teadlikult toiminud tsekikohusliku kahjuks. Küsimuse otsustamise selle kohta, milliseid vai-deid veel on õigustatud kasustama tsekikohuslik, jätab ÜTS kokkukõlas Genfi Ühtlustatud veksliseadusega kohtutegelusele ja teadusele eeldusel, et seda purgivald lahendada seaduses on täiesti võimatu¹⁸⁵. Et ÜTS võrreldes ETS-ga lahendab otstarbekohasemalt tsekivaiete probleemi, siis näib ta olevat selleski küsimuses täiuslikum ja parem kui Eestis kehtiv tsekiõigus.

2. ETS-e järgi tuleb lunastamata jäetud tsekk protestida või varustada pealdisega mittelunastamise kohta regressiõiguse teostamiseks¹⁸⁶. Jääb

¹⁸⁵ Vrd. „Das neue Deutsche Reichsrecht“. Hrsg. von Hans Pfundtner und Dr. Reinhard Neubert unter Mitwirkung von Dr. F. A. Medicus. II b 20. Lk. 7 ja 8; L. Quassowski märkused ÜTS-e 22. artiklile.

¹⁸⁶ ETS-e 19. §-i 1. lõige.

tsekk protestimata või mittelunastamise pealdisega varustamata, siis tsekiindossandid vabanevad vastutusest ning tseki- valdaja on õigustatud nõudma tseki lunastamist ainult tseki- väljajalt¹³⁷. ÜTS on loobunud nende normide järjekindlast läbiviimisest ning lubab siin mõningaid erandeid. Nii võib tseki väljaja, iga indossant või tsekikäendaja vabastada tseki- valdaja klauseliga „tagasipõõre kuludeta“ („*retour sans frais*“), „protestita“ („*sans protêt*“) või mõne muu samatähendusliku väljendiga, mis tseki pealdatele ning alla kirjutatud, regressiõiguse teostamiseks vajaliku protestimise või mittelunastamise pealdisega varustamise kohustusest¹³⁸. Kui säärane klausel on pealdatele tseki väljaja poolt, siis evib ta jõudu kõigi tsekikohuslike suhtes; kui ta aga on peal- datele indossandi või tsekikäendaja poolt, siis on tal jõud ainult nende suhtes. Kui tseki valdaja, hoolimata tseki väljaja poolt pealdatele klauselist, laseb tseki siiski protestida või mittelunastamise pealdisega varustada, siis jäävad selle tege- mise kulud koguni ta enese kanda. Ainult sel juhul, kui sää- rane klausel on pealdatele indossandi või tsekikäendaja poolt, võib sisse nõuda kõnesolevaid kulusid kõigilt tsekikohus- likelt, kui vaatamata säärase klauseli olemisele tsekk siiski protestitakse või lunastamatuspealdisega varustatakse¹³⁹. Siit nähtub, et ÜTS-s on leidnud vastukaja protestimise täht- suse vähendamise tendents, mis avaldub ka Genfi Ühtlusta- tud veksliseaduses ning mis pole sugugi võõras nüüdisaja tseki- ja veksliseaduse doktriinile.

3. Ka notifikatsiooni küsimuses ilmneb erine- vus ETS-e ja ÜTS-e vahel. Kõige esimene asi, mis siin silma paistab, on see, et ETS on andnud mainitud instituudile pooliku ning seejuureski veel arusaamatusi põhjustava lahene- duse, kuna aga ÜTS-e vastavad normid on läbistatud see- vastu ühesugusest tervikulisest põhimõttest, mis oma sisult küllalt avarapiiriline ja oma sõnastuselt küllalt selge ja täppis. ETS normid ainult notariaalselt protestitud tsekkidega seos- ses olevat notifikatsiooni, tehes viite ex-Vene Veksliseadus- tiku 72. artiklile¹⁴⁰. Vastavalt sellele notar on kohustatud

¹³⁷ ETS-e 19. §-i 6. lõige.

¹³⁸ ÜTS-e 43. art. 1. lõige.

¹³⁹ ÜTS-e 43. art. 3. lõige.

¹⁴⁰ ETS-e 19. §-i 4. lõige.

saatma ühtaegu tseki protestimisega (kas ühtaegu protestimärkme tegemisega tsekile või ühtaegu erilise protestiakti koostamisega? V. N.) sellekohase kirjaliku teate neile tsekikohuslikele, kelle aadressid märgitud tsekile või on notarile teada või temale teatatud protestinõudja poolt; sääraste teatamisega seoses olevad kulud arvatakse protestikulude hulka. Kelle kaudu, kuidas ja kunas peab toimuma notifikatsioon seoses sääraste tsekkidega, mille mittelunastamise asjaolu on tõestatud mitte notari, vaid tsekilunastaja või arvekoja poolt, ja kas sääraste tsekkide juures notifikatsioon üldse vajalik on — neile küsimusile jätab ETS vastuse andmata.

ÜTS lahendab notifikatsiooni küsimuse järgmiselt¹⁴¹. Tseki valdaja peab teatama tseki mittelunastamisest oma indossandile ja tseki väljajatele nelja argipäeva jooksul, mis järgnevad tseki protestimise või samatähendusliku mittelunastamise asjaolu tõestamise päevale, klauseli olemusel aga, mis vabastab tseki valdaja tseki mittelunastamise asjaolu tõestamisest (*clause de retour sans frais*), esitamispäevale. Iga indossant peab teadasaamise päevale järgneva kahe argipäeva jooksul sellest teatama oma indossandile, tähendades nende nimed ja aadressid, kes andsid eelmised teated, ja nii edasi tõustes tseki väljajani. Eelmainitud tähtaegu arvatakse eelneva teate vastuvõtust alates. Kui kõnesolev teade on antud tseki mõnele allakirjutajale, siis see peab sama teate edasi andma samal tähtajal ka oma käendajale. Juhul, kui mõni indossant pole tähendanud oma aadressi või kui see pole loetav, siis on küllaldane teate andmine tema eelnevale indossandile. Teadet võib edasi anda ükskõik mis viisil, isegi tseki lihtsa tagasisaatmisega. Isik, kes on kohustatud kõnesolevat teadet edasi andma, peab võima tõestada, et ta on teate andnud määratud tähtajal. Selle teate edasianne peetakse toimunuks määratud tähtpäeval, kui kiri, millega seda tehakse, on pandud posti mainitud tähtajal. Kes ei anna teadet eelmainitud tähtajal, ei kaota veel sellega oma regressiõigusi: ta on vaid vastutav tema hooletuse läbi tekkinud tõelise kahju eest, kuid kahjutasu ei või ületada seega juures tseki summat.

Olgu siinkohal tähendatud, et GIK-i II lisa võimaldab igale lepinglasele säilitada või enese juures tarvitusele võtta

¹⁴¹ Vt. ÜTS-e 42. art.

säärast teatamissüsteemi, mis vastab täpsalt sellele, mis kehtib praegu Eestis notariaalselt protestitud tsekkide suhtes¹⁴². Näib olevat siiski soovitatavam, kui Eesti, liitudes ÜTS-ga, ei kasustaks mainitud reservatsiooni, sest ÜTS annab notifikatsiooni küsimuses, võrreldes siin praegu kehtiva süsteemiga, otstarbekohasema ja elulisema lahenduse. Liitudes ÜTS-ga peaks lubatama kasustada tsekinõude teostamiseks sundtäitekorra mitte ainult notariaalselt protestitud tsekkide suhtes, nagu see on praegu¹⁴³, vaid ka nende tsekkide kohta, mille mittelunastamise asjaolu on tõestatud tsekilunastaja või arvekoja poolt.

4. Regressisumma suuruse küsimuses erineb ÜTS ETS-st selles, et ta lubab tsekivaldajal nõuda viivitusraha 6% aastas; ETS aga näeb siin, ette 12%¹⁴⁴. Seda vahet võimaldab pehmemdada GIK-i II lisa 24. art., mis annab igale lepinglasele õiguse mahutada oma natsionaalseadusse normi selle kohta, et tsekivaldaja on õigustatud nõudma regressinõude teostamisel komisjoni, mille suuruse määrab natsionaalseadus. Sama normi on lubatud kohaldada ka isiku suhtes, kes teostab pärast tseki lunastamist omakorda regressinõuet tema ees vastutavate tsekikohuslike vastu. Seda reservatsiooni on kasustanud näit. Saksamaa¹⁴⁵. GIK-i II lisa 23. art. pakub siin veel ühe teise võimaluse. Nimelt, igal lepinglasel on õigus ette kirjutada tema territooriumil nii väljatud kui ka lunastamisele tulevate tsekkide kohta, et ÜTS-e kõnesolev protsendimäär (s. o. 6% aastas) asendatakse selle lepinglase territooriumil seaduslikult kehtiva protsendimääraga (s. o. näit. praegu Eestis BES-e 3426. §-i kohaselt ka 6% aastas). Viimast reservatsiooni ei tarvitseks Eestil kasustada, sest 6%-ne määr vastab täiesti normaaloludele ning ühtlasi siinsete seaduslike protsentide suurusele. Seda reservatsiooni ei ole kasustanud ka Fenneskandia riigid, kes on kehtima pannud endi juures ÜTS-e alates 1. novembrist 1932¹⁴⁶.

5. Eesti kehtiv tsekiõigus ei tee sõltuvaks tseki vahet

¹⁴² Vrd. Res. 22. art.

¹⁴³ Vt. Tsiviil-kohtupidamise seaduses ettenähtud sundtäitmise korra muutmise seadus: RT 1927, 54, I, 55.

¹⁴⁴ Vrd. ÜTS-e 45. art. 2. punkti ja 46. art. 2. punkti ETS-e 20. §-ga.

¹⁴⁵ Vt. Saksa 1933. a. 14. aug. tsekiseaduse 45. art. 4. punkti.

¹⁴⁶ Vrd. Adolf Stengel: Osund. teos. Lkd. 43, 59, 136 ja 173.

vägisvõimust (*vis major, höhere Gewalt, force majeure*). Ex-Vene Vekselseadustiku 35. art. järgi, mis tuleb siin kohaldamisele analoogia alusel ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal, vabanevad vekslkohuslikud vastutusest vekslit järgi mitte ainult sel juhul, kui vekslivaldaja jätab tegemata mõne neist toiminguid, mis tingivad vekslkohuslikkude vastutuse Vekselseadustiku järgi, vaid ka siis, kui nende vajalikkude sammude astumist tõkestab vägisvõim või kui see juhtus üldse vekslivaldaja süüta. Tuleb tunnustada, et see norm pole sattunud juhuslikult ex-Vene Vekselseadustikku, vaid et siin on toimitud täiesti teadlikult. Esiteks, ex-Vene seadusandlus pole soovinud koormata protsessi võrdlemisi keerulise küsimuse lahendamisega, kas antud juhul on tegemist vägisvõimuga või mitte. Teiseks, selle normiga on läbi viidud põhimõtte, mille järgi vägisvõimu juhu saabumise terve riisiko on jäetud vekslivaldaja kanda¹⁴⁷.

ÜTS normib vägisvõimu küsimuse seoses tsekivahekorradega järgmiselt¹⁴⁸. Kui tseki esitamine lunastamiseks või protestamiseks või samatähenduslikuks mittelunastamise asjaolu tõestamiseks määratud tähtajal on tõkestatud ülesaatute takistustega [iga riigi seadusliku ettekirjutusega (*prescription légale*) või vägisvõimu teiste juhtudega], siis pikendatakse selleks määratud tähtaegu. Tsekivaldaja on kohustatud viivitamata teatama vägisvõimust oma eelnevale indossandile ja märkima selle teate daatumiga ja allkirjaga tsekile või selle jätkule. Pärast vägisvõimu lakkamist tsekivaldaja on kohustatud viivitamata esitama tseki lunastamiseks ja tarbe korral laskma teha protesti või samatähendusliku tõestamise. Kui vägisvõim püsib üle viieteistkümne päeva, arvatud päevast, mil tsekivaldaja, olgugi enne tseki esitamistähtaja möödumist, teatas oma eelnevale indossandile vägisvõimu juhust, siis võidakse teostada regressi tsekki esitamata ja samuti protesti või samatähenduslikku tõestust tegemata. Vägisvõimu juhtudeks ei peeta sääraseid asjaolusid, mis on puht-isiklikud tsekivaldajale või sellele, kellele on tehtud ülesandeks tseki esitamine lunastamiseks või protestamiseks või samatähenduslikuks tõestamiseks.

¹⁴⁷ Vrd. A. I. Kaminka: *Objedinenije vekselnago prava*. SPB, 1913. Lk. 45. — Vt. ka Valter Nõges: *Genfi Ühtlustatud veksliseadus 1930. aastast*. „Õigus“ 1931, nr. 5, lk. 208 ja 209.

¹⁴⁸ Vt. ÜTS-e 48. art.

Nagu eelöeldust nähtub, teeb ÜTS tsekivahekordi sõltuvaks vägisvõimust, mille all ei mõisteta ainult sõda ja elementaarseid loodus-sündmusi, nagu veeuputusi ja maavärisemisi, vaid ka riikide poolt antavaid moratooriume. Selle mõiste alla aga ei kuulu puht-isiklikud takistuspõhjused, nagu äraolek ja haigus. ÜTS-e selle normi aluseks, mis ei luba teostada regressi otsekohe pärast vägisvõimu juhu avalikkusele tulemist, vaid võimaldab selle kasustamist alles pärast viieteistkümnapäevase tähtaja möödumist, kuid siis juba eriliste soodustustega, on puht-majanduslikud kaalutlused. Tsekiregressi otsene kasustamine kohaliku hädaseisundi puhul kannaks kiiresti selle tagajärjed igale poole laiali, kuna selle keelamine neil juhtudel, kui hädaseisund kohaliku tähenduse ning lühiajalise iseloomuga, võimaldab saavutada paljudel kordadel poolte omavahelist vastastikust kokkulepet tsekisumma hilisemaks tasumiseks või sobimust teissuguste järeleandmistega. Järelikult, peaks ka olema õigustatud tsekivaldaja sidumine säärastel puhkudel lühikestusliku ooteajaga. Et vastu tulla tsekivaldajale vägisvõimu juhu pikemaajalise kestuse puhul, lubatakse talle pärast viieteistkümnapäevase ooteaja möödumist asuda oma regressinõude teostamisele, seda muidugi mitte siis, kui nende vahel on toimunud ooteaja jooksul heatahtlik sobimus. Näib, et säärane määrustus peaks vastama nii tsekivaldaja kui ka tsekikohusliku õigustatud huvidele¹⁴⁹. Kõrvutatades ETS-t ÜTS-ga vägisvõimu küsimuse lahendamisviisis, lähtudes seejuures mitte ainult otsustarbekohasuse, vaid ka õigluse seisukohast, tuleb küll eelistada ÜTS-e seisukohta.

IX. Tsekinõude kustumine. — Siin ilmneb erinevus ETS-e ja ÜTS-e vahel ainult tsekiaegumuse küsimuses, ehk täpsamalt, tsekiaegumuse tähtaegades. ETS-e järgi on tsekivaldaja õigustatud esitama tsekinõuet regressi korras tseki indossantide vastu ühe kuu jooksul ning tsekiväljaja vastu kuue kuu jooksul, kusjuures mõlemad tähtajad arvatakse normaal-esitamistähtaja lõpupäevast¹⁵⁰. Tsekiindossant, tasunud tsekivaldajale tsekisumma, on õigustatud omakorda

¹⁴⁹ Vt. L. Quassowski märkusi ÜTS-e 48. artiklile teoses „Das neue Deutsche Reichsrecht“, II b 20, lk. 17. — Vrd. ka Dr. Guido Strobele: Osund. teos. Lk. 82 jj., kus analüüsitakse ÜTS-e norme vägisvõimu kohta tseki riikidevahelise liiklemise seisukohast.

¹⁵⁰ ETS-e 80. §-i 1. lõige.

esinema regressinõudega eelnevate tsekiindossantide vastu ühe kuu jooksul, arvates tseki lunastamispäevast; pärast kuue kuu möödumist tseki normaal-esitamistähtaja lõpupäevast ei lubata regressinõuete esitamist tseki indossantide vahel¹⁵¹. Etdateeritud tsekkide aegumustähtaegade arvu-
tamisel loetakse normaal-esitamistähtaja algus sellest päevast, mil tsekk esitatakse tsekilunastajale¹⁵². Järelikult, etdateeritud tsekkide juures eesmainitud aegumustähtajad pikenevad normaal-esitamistähtaja võrra.

ÜTS määrab regressinõuete aegumiseks ühtlase kuuekuise tähtaja, mille kulgemine algab tsekivaldaja regressinõuetele indossantide, tsekiväljaja ja teiste tsekikohuslikkude (järelikult, ka käendajate) vastu tseki esitamistähtaja möödumisest, tsekikohuslikkude regressinõuetele teiste tsekikohuslikkude vastu aga päevast, mil tsekikohuslik on lunastanud tseki, või päevast, mil tema vastu hageti¹⁵³. GIK-i II lisa 25. art. järgi on iga lepinglane vaba otsustama, et neil juhtudel, kui on kaotatud õigused tseki järgi või kui on teostunud aegumine, säilib tema territooriumil nõue tsekiväljaja vastu, kes pole hoolitsenud katte eest, või tsekiväljaja või indossantide vastu, kes õigusea rikastunud. Samuti on jäetud iga lepinglase siseseadusandluse määritella, kas ei tuleks ristatud ning arvestustsekkide ja notifikatsiooni kohta käivate normide rikkumisest tulenevad kahjutasunõudeid käsitada aegumuse suhtes samuti kui regressinõudeid. Et mainitud nõuded ei sarnane oma loomult täpsalt piiritletud kambiaalsete kohustustega, siis näib olevat küll õigem kohaldada nende suhtes mitte tsekiregressi aegumustähtaegu, vaid just tsiviilõiguse norme aegumustähtaegade kohta¹⁵⁴.

§ 4. Eesti liitumisküsimus Genfi tsekiseaduse ühtlustamise konventsioonidega.

I. Liitumine Genfi konventsiooniga ühtlustatud tsekiseaduse kohta. — Selle konventsiooniga liitunud resp. teda ratifitseerinud riik kohustub kehtima panema oma siseriigi seadusena ÜTS-e, mis moodustab selle konventsiooni

¹⁵¹ ETS-e 90. §-i 2. ja 3. lõige.

¹⁵² ETS-e 10. §-i 2. lõige 1980. a. sõnastuses.

¹⁵³ ÜTS-e 52. art.

¹⁵⁴ Vrd. Dr. Guido Strobele: Osund. teos. Lk. 85.

I lisa. See kohustus alistuks tarbe korral reservatsioonidele, mida iga lepinglane peaks sel juhul tähendama oma liitumise või ratifitseerimise silmapilgul. Sama konventsiooni I art. lausub veel, et need reservatsioonid peavad olema valitud nende hulgast, mida mainib selle konventsiooni II lisa. Seal piiriteldud reservatsioone võib nimetada otsesteks. Nad moodustavad vastandi kaudsetele reservatsioonidele, mis tulenevad ÜTS-s normimata jäänud küsimusist ning Redaktsioonikomitee Seletuskirjast. Kaudsete reservatsioonide valdkonda kuuluvad näit. küsimused tsekiteovõime, volinikuna tseki allakirjutamise viisi, protestivormi ja -menetluse kohta¹⁶⁵. ÜTS-e muutmine võib toimuda ainult otseste reservatsioonide alusel, tema täiendamine aga nii otseste kui ka kaudsete reservatsioonide põhjal. Enesestmõistetav on nõue, et lubatud piirides ja ulatuses tehtavad muudatused ja täiendused oma sisult peavad olema täielikus kokkukõlas ÜTS-t läbivate juriidiliste põhimõtetega. Säärased reservatsioonid, ehkki nad võimaldavad Ühtlase tsekiseaduse ebaühtlustamist, on vajalikud peamiselt selleks, et säilitada lepinglaste siseseadusandluse poliitikale teatavat vabadust tsekivahekordade normimiseks. Nende reservatsioonide kasutamisel, mis toovad muudatusi ÜTS-sse, tuleks piirduda kõige hädavajalikumaga, et säilitada võimalikult suuremat ühtlust tsekiõiguse alal nende riikidega, kus kehtib või hakkab kehtima ÜTS.

Küsimuse otsustamisel, kas Eestil tuleks liituda GIK-ga, on mõõtuandva tähendusega eeskätt ÜTS-e sisuline väärtus. Võrreldes sellest seisukohast ÜTS-t ETS-ga võidakse langetada nende vahel ilmnevate olulisemate erinevuste hindamise lõpptulemusena otsus ainuüksi ÜTS-e kasuks. Viimane esitab võrreldes ETS-ga rida uudsusi, mis annavad tse-

¹⁶⁵ Vrd. näit. Comptes Rendus II, lk. 108, nr. 118: „On avait également proposé d'insérer dans l'annexe II une stipulation expresse réservant à chacune des parties contractantes la faculté de prescrire, en ce qui concerne les chèques payables sur son territoire, que mention du protêt avec sa date serait faite sur le chèque sous la signature de l'officier public qui l'a dressé, ou que la constatation remplaçant le protêt serait mentionnée avec sa date par le déclarant, sous sa signature, sur le chèque non payé. Mais cette proposition a été retirée, la Conférence ayant admis que ladite faculté demeurerait, même sans réserve expresse, réservée à chacune des Hautes Parties contractantes“ (allakirjutanu sõrendus). . 2WB.I

kile painduvama ja tegeliku elu nõuetele vastavama iseloomu. Mainitagu vaid rekta-, komisjoni- ning ristatud tsekkide lubamist, tsekikäenduse ja efektiivklauseli sissetoomist, kinnelduspealdiste legaliseerimist, protesti tähtsuse vähendamist, tseki vormilise valjuse pehmendamist, blankotsekkide, tsekivaiete ning notifikatsiooni küsimuse ja tsekiga seoses oleva vägisvõimu probleemi otstarbekohasemat lahendamist. Nii on leidnud ÜTS-s rakendamist tsekiõiguse kui teadusliku distsipliini vastsemaist seisukohtadest kõik need, mis on saanud õigus-teaduses enam-vähem üldise tunnustuse osalisteks. Ka seadustehnilisest seisukohast on ÜTS laitmatu. Temas ei leidu ETS-le omast viidete süsteemi, kordumisi ega redaktsioonilisi ebatäpsusi. Et kõige selle juures GIK-ga liitumine ei seo Eestit eriliste kohustuste ja koormustega — on ju temas ette nähtud võimalused ÜTS-e revideerimisele võtmiseks ning koguni ÜTS-e kehtivuse lõpetamiseks —, siis ei näi olevat küll mingeid põhjusi selle liitumisküsimuse eitavaks otsustamiseks.

II. Liitumine Genfi konventsiooniga tsekiseaduse konfliktnormide kohta. — GIIK koosneb 19 artiklist. Esimene neist kohustab lepinglasi vastastikku kohaldama tseki kohta käivate seaduste konfliktide lahendamisel selles konventsioonis ette nähtud norme. GIIK-i 10. art. reservib küll igale lepinglasele õiguse mitte kohaldada mittelepinglase vastavaid seadusi; samuti mitte rakendada selle konventsiooni norme nende tsekikohustuste kohta, mis on sõlmitud väljaspool lepinglaste territooriume. Kuid näib, et selle reservatsiooni kasutamiseks pole erilisi põhjusi, sest GIIK-i normide kohaldamine ka mittelepinglaste suhtes aina suurendab tsekist kui rahvusvahelisest maksuvahendist tekkivate vahekordade selgust ning kindlust, hõlbustades seega märksa tseki liiklemist suuremas masstaabis.

GIIK-i artiklid 2—9 sisaldavadki norme tsekiseaduste konfliktjuhtude lahendamiseks. Tuleb tähendada, et need konfliktnormid ei esita enesest rahvusvahelise tsekieraõiguse täielikku normistikku. See kõik ilmneb erilise selgusega GIIK-i ametlikkude tekstide pealkirjadest, mille sisu kordavad art. 2—9: prantsuse keeles — *Convention destinée à régler certains conflits de lois en matière de chèques*, inglise keeles — *Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Cheques*. Juba sellest nähtub, et

GIIK normib vaid üksikuid tähtsamaid tsekiseaduste konfliktjuhte. Seetõttu tuleb ka kasustada temas ilmnevate tühi- kute täitmiseks rahvusvahelise eraõiguse üldpõhimõtteid. GIIG-i konfliktnormid oma enamikus on vastavalt samased Genfi 1930. a. konventsiooni eeskirjadega, mis on antud sea- duskonfliktide lahendamiseks käsk- ja lihtvekslite asjus¹⁵⁶. Erinevus ilmneb vaid GIIG-i 3. ja 7. artiklis, mis on tingitud tseki lahkuminevast juriidilisest loomusest.

GIIG-i 3. art. järgi on passiivse tsekivõime küsimu- ses määrav selle maa seadus, kus tsekk tuleb lunastamisele. Siiski sel juhul, kui akti ei peeta tsekiks seetõttu, et isikul, kelle lunastada ta määratud, puudub passiivne tsekivõime, loetakse ometi kehtivaks need kohustusallkirjad, mis on tsekile tehtud neil mail, kus tseki ei peeta tühiseks ülal- mainitud põhjusel. Järelikult, tsekivaldaja on õigustatud neil juhtudel kasustama regressiõigust tsekiväljaja ja indossantide vastu, kes on kohustunud tseki järgi mail, kus tseki ei loeta tühiseks passiivse tsekivõime puudulikkuse tagajärjel.

GIIG-i 7. art. kohaselt tseki lunastamiskoha sea- dus määrab: 1) kas tsekk on lunastatav tingimata esita- misel või võib teda väljata ka nii, et ta kuuluks tasumisele teatav aeg pärast esitamist, samuti, millised on tagajärjed sellel, kui tsekile on märgitud väljamispäevana tõelisest hili- sem kuupäev; 2) esitamistähtaeg; 3) kas võib tseki aktsep- tida, tsertifitseerida, kinneldada või viseerida ja millised on säärase pealdiste tagajärjed; 4) kas tsekiväljaja on õigusta- tud nõudma tseki osalist lunastamist ja kas ta on kohustatud vastu võtma osamakset; 5) kas võib varustada tseki riste-, arvestus- või mõne muu samatähendusliku pealdisega ja millised on säärase lähistuste tagajärjed; 6) kas on tseki- valdajal eriõigusi tsekikattele ja millest moodustub säärase õiguse sisu; 7) kas tsekiväljaja on õigustatud ära muutma maksmist tseki järgi või tõstma vait tseki lunastamise seis- tamiseks; 8) vahendid tseki kaotamise või varastamise puhuks ning 9) kas on vajalik protest või mõni samatähenduslik

¹⁵⁶ Nii vastab GIIG-i 2. art. ülalmainitud konventsiooni 2. artiklite, 4. — 3-le, 5. — 4. art. 2. lõikele, 6. — 5-le, 8. — 8-le, 9. — 10-le ja 10. — 11-le. — Genfi 1930. a. konventsiooni loendatud artiklid seaduskonflik- tide lahendamiseks käsk- ja lihtvekslite asjus on ära toodud eestikeelse tõlkes 1931. a. „Õiguse“ veergudel (lk. 185 ja 186), seepärast ei tarvitse ka siinkohal lähemalt peatuda GIIG-i vastavate artiklite juures.

tõestus regressiõiguse säilitamiseks indossantide, tsekiväljaja ja teiste tsekikohuslike vastu.

GIIK-i art. 11—19 sisaldavad ettekirjutusi konventsiooni hilisema allakirjutamise, temaga liitumise, tema ratifitseerimise, kehtimahakkamise ja kehtivuse lõppemise kohta ning näevad ette vahendeid konventsiooni ühtluse säilitamiseks. Nende küsimuste juures on aga juba üksikasjaliselt peatunud käesoleva kirjutise alguses¹⁶⁷.

ETS sisaldab vaid üht, nimelt 32. §-i seaduskonfliktide lahendamiseks. Sellele lisanduvad küll ETS-e 34. §-s tehtud viite põhjal ex-Vene Veksliseadustikust 82. ja 84. art. Kuid oma kogumiski on nad võrreldes GIIG-i konfliktnormidega lausa puudulikud¹⁶⁸. Kui veel arvestada seda, et GIIG võtab eneses kokku kehtiva tavaõiguse tähtsamad normid rahvusvahelise tsekieraõiguse alalt, mis on leidnud ka doktriinis üldise tunnustuse, siis näib küll, et Eesti liitumine GIIG-ga tuleb otsustada kahtlemata jaatavalt.

III. Liitumine Genfi konventsiooniga tseki tempelmaksustamise kohta. — GIIG-i 1. art. kohustab lepinglasi sel juhul, kui nende seadused pole juba säärased, muutma viimaseid nii, et tsekist tekkinud kohustuste kehtivus või neist järelduvate õiguste kasustamine ei sõltuks tempelmaksuseadustiku ettekirjutuste mitesilmaspidamisest. Et ETS-e 33. §-i kohaselt on tsekid tempelmaksuvabad, mis seisukoht sobib muutmata GIIG-i raamidesse, siis ei näi olevat mingeid takistusi Eesti liitumiseks ka selle Genfi konventsiooniga. Kui võib-olla tulevikus soovitakse tseki allutada tempelmaksule, siis ka selleks ei tee takistusi GIIG. Ta näeb ette selleks juhuks koguni kaks vahendit, mis peaksid takistama möödahiilimist tseki tempelmaksustamisest. Nii on jäetud igale lepinglasele võimalus seistada tsekist tulenevate õiguste teostamist kuni ettekirjutatud tempelmaksu või trahviraha tasumiseni¹⁶⁹. Samuti võib määrata iga lepinglane, et sundtäitekorra (*titre immédiatement exécutoire*) tseki järgi saab teostada ainult siis, kui tempelmaks on tasu-

¹⁶⁷ Vt. käesoleva kirjutise 2. §-i Genfi tsekiõiguse ühtlustamise konventsioonide üldeeskirjade kohta: „Õigus“ 1934, nr. 4, lk. 173 jj.

¹⁶⁸ ETS-e 32. § vastab GIIG-i 4. art. 1. ja 2. lõikele, ex-Vene Veksliseadustiku 82. art. — GIIG-i 2. art. 1. ja 2. lõikele ning ex-Vene Veksliseadustiku 84. art. — GIIG-i 8. artiklile. Sisulisi vastuolusid nende vahel pole.

¹⁶⁹ GIIG-i 1. art. 2. lõike 1. lause.

tud vajalikus suuruses lepinglase seaduste kohaselt juba tseki koostamise hetkel¹⁶⁰. Säärased vahendid on vajalikud seetõttu, et tsekk GIIK-i kohaselt, vaatamata tempelmaksuseaduse rikkumisele, ei muutu veel tühiseks.

IV. Üldkokkuvõte. — Ülalöeldu põhjal lubatagu esitada alljärgnevad ettepanekud:

1. Arvestades neid hüvesid, mis on seoses tsekiõiguse ühtlustamisega rahvusvahelises ulatuses¹⁶¹, ning silmas pidades ETS-e puudulikkust ja seda, et tsekiõiguse ühtlustamist taotlevate Genfi konventsioonide väljatöötamisest on osa võtnud maailma paremad tsekiõiguse tundjad, tuleb pidada soovitatavaks Eestile liituda kõigi kolme Genfi kõnesoleva konventsiooniga.

2. Suurema ühtluse säilitamiseks tsekiõiguse alal nende riikidega, kus kehtib või hakkab kehtima ÜTS, piiratudagu kõnesolevates konventsioonides ette nähtud reservatsioonide kasutamisel kõige hädavajalikumaga. Mainitud reservatsioonide kasustamine toimugu ühesuguselt teiste Balti riikidega, kusjuures peetagu silmas Poola ning Fenneskandia riikide vastavaid seisukohti. Tuleviku eesmärgiks olgu Balto-Skandia ühtlustatud õiguse kehtkonna loomine.

3. ÜTS-e motiivide ja tema kohta kujuneva kohtupraktise ning teaduslike tööde kasustamise hõlbustamiseks säilitatagu muutmata ÜTS-e süsteem ja artiklite numeratsioon. ÜTS-e teksti viidagu ainult muudatused, mis tehakse kõnesolevates konventsioonides ette nähtud otseste reservatsioonide kohaselt. ÜTS-e täiendused aga, mis tehakse otseste või kaudsete reservatsioonide alusel, paigutatagu eri ossa¹⁶².

¹⁶⁰ GIIK-i 1. art. 2. lõike 2. lause.

¹⁶¹ Vt. selle kohta Valter Nõges: Genfi Ühtlustatud veksliseadus 1930. aastast. „Õigus“ 1931, nr. 4. Eriti 2. §-i: Eesti liitumisküsimus Genfi ühtlustatud veksliseadusega. Seal väljendatud seisukohad on analoogiliselt kohaldatavad ka tsekiõiguse ühtlustamise küsimuse kohta.

¹⁶² Samu reegleid on peetud silmas näit. Saksa 1933. a. 14. augusti Tsekiseaduse koostamisel, mille süsteem on järgmine: Ptk. I—X (art. 1—57) vastavad ÜTS ptk. I—X (art. 1—57), ptk. XI (art. 58—59) sisaldab täiendavaid määrusi ning ptk. XII (art. 60—66, mis vastavad GIIK-i art. 2—8) — konfliktnorme [vrd. 28. allmärkuses osundatud „Das neue Deutsche Reichsrecht“, II b 20, lk. 1—22].

Uus kord ühisomanduses olevate kinnisvarade sundmüügil.

T. Grünthal.

1. „Riigi Teatajas“ nr. 55, 1934. a. 27. juunist, on avaldatud kaks Riigivanema poolt 18. juunil 1934 Põhiseaduse § 60 p. 12 põhjal antud dekreeti, mis oluliselt muudavad ühisomanduses olevate kinnisvarade sundmüügi korda.

Üks¹ neist dekreetidest määrab, et TKS § 1886 kaotab kehtivuse. See norm oli 1889. a. kohtureformi korral mahutatud TKS-sse Vene siseriigis kehtivate §§ 1188 ja 1189 muutmiseks, sest need normid määravad, et kui ühisomanduses olev kinnisvara ühe kaasomaniku võlgade pärast määratakse sundmüügile, siis ei tule müügile mitte terve kinnisvara, vaid ainult kaasomanikule-võlglasele kuuluv õigus tema mõttelisele osale. Ainult erandjuhul, kui kõik kaasomanikud seda soovivad ja võlausaldajad vastu ei vaidle, lubatakse kinnisvara müüa ka terves koosseisus, kusjuures võlausaldajatele langeb summa, mis vastab võlglase mõttelisele osale. BES § 3957 seadis aga selleks juhuks üles hoopis teise põhimõtte, nimelt, et ühisomanduses olev kinnisvara, kui see sundmüügile peaks minema ainult ühe kaasomaniku võlausaldajate nõudmisel, määratakse müügile terves koosseisus, sõltumata võlausaldajate ning kaasomanikkude soovist ning tahtest².

See põhimõte on tühistatud Riigivanema teise dekreediga³, millega BES § 3957 on saanud uue redaktsiooni, mis määrab, et edaspidi ainult jagamatu vallasvara, mis on mitme isiku ühisomanduses, ning kui see ühe kaasomaniku võlgade pärast sundmüügile määratakse, kuulub müügile terves koosseisus, kusjuures teistel kaasomanikel on ainult õigus kas osta ära võlausaldajate taotlused ja nii vältida sundmüüki või osta vallasvara enampakkumisel üldalusel.

¹ Art. 452.

² BES § 3957 senikehtinud redaktsioon: „Kui jagamatu asi, mis on mitme ühisomand, ühe kaasomaniku võlausaldajate rahuldamiseks määratakse sundmüügile, siis on teistel kaasomanikel ainult õigus kas rahuldada võlausaldajaid nende taotluste ostmisega või pakkuda kaasa ja omandada asi enampakkumisel. Toimub asja enampakkumine, siis jagatakse kõik saadud raha vastavalt kaasomanikkude osadele, kuna võlglasele langev osa kuulub tema võlausaldajate rahuldamiseks ja kulude katteks.“

³ Art. 458.

Järelikult Riigivanema dekreetidega on meil täies ulatuses kehtima pandud ühisomanduses oleva kinnisvara sundmüügil kord, mis oli Vene siseriigis kehtiv kohtureformist peale ja mis oli ja jäi kehtivusele ka neis Pihkva ja Peterburi kubermangu osis (Petserimaa ja Narvatagune maa-ala), mis 1920. a. rahulepinguga liideti Eesti vabariigi külge. Selle meie oludes uue korra põhimõtte seisab selles, et nüüdsest peale üldreeglina ühisomanduses olev kinnisvara, olles ühe kaasomaniku võlausaldajate taotluste rahuldamiseks sundmüügile määratud, ei tule müümisele mitte terveks koosseisus, nagu seni see oli, vaid võõrandamisele kuulub ainult kaasomaniku-võlglaste õigus tema osale, ilma et seda osa enne sundmüüki ühisomandist välja eraldataks⁴. Ainult erandina võib säärasel juhul kinnisvara ka terveks koosseisus sundmüügile määrata, kui kõik kaasomanikud seda soovivad ja kreditorid, kellele see soov peab olema teatavaks tehtud, ei vaidle selle vastu, kusjuures müügist saadud raha jagatakse kaasomanikkude vahel, ning võlglaste osale langev raha läheb tema kreditoride rahuldamiseks⁵.

Selle reformiga oleme omaks võtnud Lääne-Euroopa uusima seadusandlusega fikseeritud põhimõtted⁶. Olgu muu seas tähendatud, et ka Lätis umbes samane reform toimus 1933. a. 12. juuli seadusega⁷.

2. Mainitud dekreetide sihiks on olnud parandada ühisomanduses olevate kinnisvarade teiste kaasomanikkude olukorda, kelle mõttelised osad pole koormatud võlgadega ja kelle vastu seega võlausaldajad ka mingit sissenõudmist ei või pöörata. Kui seni kehtinud kord ühe kaasomaniku võlgade pärast terve kinnisvara ajas sundmüügile, sõltumata sellest, kui suur võlglaste mõtteline osa oli, siis uue korra juures ei puuduta ühe kaasomaniku-võlglaste ühisomandi mõttelise osa sundmüük teisi kaasomanikke õiguslikult üldse. Sellega on nende teiste kaasomanikkude seisukord aga mittemeti paremaks muutunud. Kõigepealt kui mõni kaasomanik soovib enampakkumisest osa võtta, siis tuleb tal pakkuda

⁴ TKS § 1188.

⁵ TKS § 1189.

⁶ Saksa ZPO § 864, Šveitsi ZGB § 646.

⁷ Vt. H. Stegeman n, Zur Reform der Bestimmungen des Baltischen Privatrechts über das Miteigentum, Rigasche Zeitschrift f. Rechtswissenschaft, 1933/1934 1. Heft.

ainult selle summa ulatuses, mis müügile määratud mõtteline osa väärt on. Sellega on teistel võlgadest vabadel kaasomanikel palju suurem võimalus antud sundmüügiga loodavaist ebameeldivaist olukorrist pääseda. Eriti tähtis on see võimalus juhtudel, kui asi puutub mitmesse kaasomanikusse, sest nüüd võib igaüks neist, ilma et tarvitseks teiste kaasomanikkudega kokku leppida, sundmüügil võõrandatava mõttelise osa omandada ja seega takistada, et mingi võõras isik ei tungiks kaasomanikkude keskele. Samuti on tal õigus selle võõrandatava mõttelise osa suhtes kasustada väljaostu-õigust⁸.

Siis on veel kaasomanikkude suhtes eriti tähtis see, et nüüdsest peale kinnistuslõiv ja tempelmaks sundmüügil võõrandatud kinnisvara ühisomandiõiguse pealt arvutatakse ainult selle õiguse väärtuse pealt, mitte aga terve kinnisvara väärtuse pealt, nagu see toimus tänini⁹, kus oli võimalik kurioosum, et kaasomanik, kellele kuulus kinnisvarast ühisomanduse alusel $\frac{19}{20}$ osa, pidi juhul, kui $\frac{1}{20}$ mõttelises osas kaasomaniku võlgade pärast terve kinnisvara oli oksjonile määratud, kinnistuslõivu ja tempelmaksu tasuma ikkagi terve, s. o. $\frac{20}{20}$ kinnisvaralt, sest et BES § 3957 täpsa ning selge mõtte järgi tema võis osta ainult terve kinnisvara. See lõivude ning maksude tunduv vähenemine kergendab aga märksa kaasomanikkude osavõttu sundmüügist.

Edasi on mainitud dekreedid teinud kaasomanikud mõningais suhteis vabamaks üksteisest. BES § 3957 võimaldas üksikuil kaasomanikel, kellel kinnisvara valdus ning majandamine huvi ei pakkunud, vaid kellel oli eesmärgiks võimalikult palju kapitali oma osa eest saada, rikastuda teiste kaasomanikkude arvel, kes kinnisvara ei soovinud võõrandada. Selleks tegi kaasomanik oma mõttelisele osale obligatsiooni¹⁰, harilikult fiktiivse, mis lasti varustada sundtäitepealkirjaga, ning siis asuti pinnima teisi kaasomanikke, ähvardades juhul, kui nad obligatsiooni välja ei lunasta, terve kinnisvara sundmüügile ajada. Harilikult toimus säärasel teel pärandite likvideerimine kaaspärijate vahel. Mõnel

⁸ BES §§ 989, 1613 jj. Säärast väljaostu õigust sundmüügil võõrandatud kinnisvara suhtes saab aga kasustada ainult end. Liivimaa osades ja Narvas, end. Eestimaa osas mitte (BES §§ 1620, 1651, 1659).

⁹ Vene Senati TKD ots. nr. 111 — 1910. a., mis ka Riigikohtu poolt tunnustatud.

¹⁰ BES § 938.

sisetundetul kaasomanikul õnnestus sel viisil oksjoni ähvardusega oma osa eest palju suuremaid summasid nõutada, kui see hariliku ühisomandi jagamise teel võimalik oleks olnud. Eriti pärijate vahekorrad korraldamisel, kus mõnel pärijal, näit. talude suhtes, eluline huvi oli teatavat kinnisvara enda käes hoida, olid BES § 3957 normid tõsiseks nuhtluseks. Oma kohtunikupraktise põhjal võin kinnitada, et pärandi jagamise menetlused selleks eriliselt määratud korras¹¹ harilikult pooleli jäid, sest mõni pärija oli leidnud palju tõhusama vahendi, kuidas kaaspärijailt viimast välja pigistada: ta koormas oma mõttelise osa fiktiivsete obligatsioonidega ja ähvardas terve kinnistu oksjonile ajada, kui talle niipalju ei maksta, kui ta arvas heaks nõuda. Nüüd uue korra juures sääraste võtetega pole midagi peale hakata. Kaasomanik võib oma mõttelist osa obligatsioonidega küll koormata¹², kuid sellega ei saa tema puudutada teisi kaasomanikke ega ähvardada neid oksjoniga. Võib seepärast oletada, et edaspidi uute seaduste mõjul ühisomandi jagamine toimub normaalsemalt ning õiglasemalt.

3. Tekib küsimus: mis moel mõjustab uus kord hüpoteegilist krediiti ühisomandi suhtes?

Seadus lubab kaasomanikule panditada oma mõttelist osa ühisomandist. Meie seadus ei keela kinnisvara koormata pantkirjadega kaugelt üle tõelise väärtuse. See asjaolu soodustab endastmõistetavalt fiktiivsete pantkirjade, obligatsioonide, tekkimist. Et BES § 3957 järgi kinnisvara igal juhul sundmüügil võõrandati terves koosseisus, sõltumata sellest, kui suur oli võlglasele kuuluv mõtteline osa sellest, siis osutusid ühisomandi mõttelistele osadele kantud pantkirjad, kui need koormasid kinnisvara kaugelt üle ta väärtuse, suureks takistuseks kinnisvara sundmüügil, sest pakkumine võib alata kas kinnisvara hindesummast või järele nende taotluste summast, mis rahuldamise järjekorras olid väened ning seega eelisõigustatumad kui see taotlus, mille järgi oli määratud sundmüük, olenedes sellest, milline summa neist kahest osutub kõrgemaks¹³. Et aga kõik need pantkirjad, mis kaasomanikud oma mõttelistele osadele olid

¹¹ TKS § 2024 jj.

¹² BES § 938.

¹³ TKS §§ 1871, 1885.

kandnud kuni sissenõudmise pööramiseni ühe kaasomaniku mõttelisele osale¹⁴, tuli arvestada enampakkumisel, siis osutus selle tagajärjel kinnisvara hinne sundmüügiks sedavõrt kõrgeks, et oli võimatu seda võõrandada. Selle tagajärjeks oli nähtus, et mõtteliste osadele kantud pantkirju ükski soliidsem kreditor, eraisik või pank ei soovinud vastu võtta ja nende kindlustusel laenu anda. Nii andis BES § 3957 tegelikus elus hoopis teissuguseid tagajärgi kui see oli tema tõeline *ratio*: kaitseda üksiku kaasomaniku võlausaldajate huve, sest loodeti, et tervet kinnisvara võõrandades summa, mis langeks võlglaste osale, oleks suurem, kui saadaks selle mõttelise osa võõrandamise eest üksikult¹⁵.

Pole põhjust loota, et ka tulevikus mõttelisele osale tehtud pantkiri osutuks eriti soodsaks krediidiinstrumendiks. Tuleb arvestada, et enampakkujaid kinnisvara mõttelise osa sundmüügil ei saa olema palju. Ühisomandi kasustamine võib edukas olla ainult juhul, kui kaasomanikud üksteist hästi tunnevad, olles seotud vastastikku usaldusega ning huvidega. Tegelikus elus näeme, et meil ühisomand on mingisugune ajutise iseloomuga varaühisus, mida katsutakse soodsal võimalusel likvideerida. Eriti näeme seda pärimise juures. „Pärijate maja“ või „pärijate talu“ kutsub meie silmade ette harilikult ruineeritud ning lohaka majapidamise, kust iga kaasomanik loodab küll tulusid, kuid ei soovi kanda kulusid. Kui nüüd üks säärase ühisomandi kaasomanikest soovib krediiti ja pakub pandiks oma mõttelist osa, siis säärane pant vaevalt oleks ettevaatlikule kreditorile vastuvõetav. Säärase pandi realiseerimine oleks tülikas ning scoses riskiga, sest mõttelise osa omandamine mingisuguses ühis-

¹⁴ TKS § 1847. RkhT nr. 317 — 1982, „Õigus“ 1982 — nr. 9, lk. 430.

¹⁵ BES § 3957 all allikatena märgitud *L. 1 et 3 C. communi dividundo (III, 37)* annavad juhiseid ühisomanduses oleva kinnisvara jaotamiseks kaasomanikkude vahel, kusjuures kästakse jagamatu kinnisvara tõelise väärtuse saavutamiseks see müüa oksjonil, millest ka võõrad isikud võivad pakkujatena osa võtta (*Cum autem regionibus dividi attquis aqer inter socios non potest, vel ex pluribus singuli aestimatione iusta facta unicuique sociorum adjudicantur, compensatione inviam pretii facta eoque, cui maioris res pretii obvenit, ceteris condemnato, ad licitationem nonnumquam etiam extraneo emptore admissa, maxime si se non sufficere ad justa pretia alter ex sociis sua pecunia vincere vilius licentem profiteatur* (L. 3 C. communi div. (III, 37 in fine).

omandis annaks väga ebamääraseid ning ebatulusaid õigusi, mis kapitali mahutamist sugugi ei soodusta.

Tänini võis mõttelise osa pantkirja pidaja veel lohudada end lootusega, et summa, mis terve ühisomandi realiseerimise korral obligatsiooniga koormatud mõttelisele osale langeb, osutub suhteliselt vastavaks selle osa majanduslikule väärtusele, sest terve kinnisvara kui majanduslik ühik, mille omandaja saab ainuomanikuks, leiab kahtlemata rohkem ostjaid kui mingisugune ebamäärane õigus kinnisvara mõttelisele osale. Neil kaalutlusil tuleb arvata, et olgugi et edaspidi ühisomandi mõttelise osa sundmüük toimub palju lihtsamalt, täiesti sõltumata teiste kaasomanikkude osist ja neile kantud koormistest kui omaette majanduslik ühik, siiski need perspektiivid, mis selle mõttelise osa omandajat ootavad, ei ole küllaltki meelitavad: mõttelise osa omandaja peab kalkuleerima, kas tal üldse osutub vastuvõetavaks see seltskond, mis moodustub ühisomandi kaasomanikest ning kas tal üldse on mõtet ning võimalusi astuda ühisomandi kaasomanikuks, et seda majandada ning kasustada mõttelisest osast järgneva õiguse alusel. Harilikult need väljavaated väga optimistlikud ei ole.

Kõige selle tagajärjeks on, et mõttelise osa sundmüük ei meelita kokku enampakkujaid, et pant, mis on kindlustatud selle mõttelise osaga, osutub raskesti realiseeritavaks. On aga asjad nii, siis ei maksa hellitada lootusi, et ka uue sundmüügi korra juures ühisomandi mõttelisele osale oleks kerge saada hüpoteegilist laenu. Võib koguni arvata, et võimalused selleks uue korra juures osutuvad palju kitsamaks kui oli tänini. Nii et kokkuvõttes võime öelda: uus dekreetidega loodud kord soodustab kaasomanikke, kuid kaasomaniku kreditoridele osutub tema vähem vastuvõetavaks kui senine kord. Rahvamajanduslikult seisukohalt tuleb aga eelistada kaasomanikkude huvisid, sest kui üks kaasomanik soovib ühisomandist lahkuda, siis on tal selleks vastavad seaduspärased võimalused käsustada¹⁶, kuid ühe kaasomaniku võlgade või koguni pahatahtliku kapriisi tõttu pole küllaldast põhjust riskida teiste kaasomanikkude majandusliku hüvanguga. Seda rohkem, et normaalsete vahekorrad juures pantkirja tegemiseks tervele kinnisvarale teiste

¹⁶ BES §§ 940, 941.

kaasomanikkude nõusolek vastava kokkuleppe põhjal osutub alati võimalikuks¹⁷.

4. Riigivanema dekreediga on, nagu eespool nägime, astunud oluline samm meie ühisomandit reguleerivate normide suunas. Näib, et seoses sellega oleks otstarbekas revideerimisele võtta veel teisi ühisomandit puudutavaid norme, sest kitsaste majanduslikkude aegade tõttu, kus kapitali vähe- sus annab end kõikjal tunda, osutub ühisomand nüüd eriti kinnisvarade suhtes võrdlemisi sagedaks majandamisvormiks. Näeme, et linnades mitu isikut panevad kapitalid kokku, et ühiselt osta maja. Samuti pärimisjuhtudel ei jää pärijail tihti teist võimalust üle, kui kasustada ühiselt kaasomani- kena pärandit, sest ühelgi pole niipalju kapitali, et teistele pärijatele nende osad rahas välja maksta ja muutuda ainu- omanikuks. Praegusel kitsal ajal osutub seepärast ühisomand majandusvormiks, millel on suur praktiline tähtsus. Sel põh- jusel on paratamatu moderniseerida neid õigusnorme, mis meie kehtivas eraõiguses korraldavad ühisomandit. Meie kehtivad normid selles suhtes baseeruvad rooma õiguse põhi- mõtteil. Moodne eraõigus on pidanud siin rajama uusi teid ning põhimõtteid, mis selle õigusinstituudi on kohastanud nüüdisaja oludele.

Käesoleva artikli raamid ei võimalda võtta käsitlusele ühisomandit täies ulatuses. Piirdume ainult mõne näitega. Meil kehtiv seadus¹⁸, asudes rooma õiguse põhimõttel, nõuab, et korralduste tegemiseks ühisomandi üle on tarvis kõigi kaasomanikkude üksmeelne nõusolek, välja arvatud ainult hädavajalised korraldused. Ka Saksa BGB¹⁹ nõuab põhi- mõtteliselt kaasomanikkude ühist teotsemist, kuid toob sel- lesse olulise korrektiivi selles mõttes, et kaasomanikkude häälte enamusega võib otsustada küsimusi, mis vastavad ühisomandi olemust järgnevale korrapärasele valitsemisele ning kasustusele. Häälteenamust arvutatakse osade suuruse järgi. Sellega on ühisomandi kasustamisel ning valitsemisel oluline tähtsus antud ühisomandi olemule ning korrapärasele valitsemisele. Meie BES järgi on esikohal üksiku kaas- omaniku subjektiivne tahe, Saksa BGB järgi aga asjaline

¹⁷ BES §§ 1358, 1359.

¹⁸ BES §§ 929, 931.

¹⁹ §§ 744, 745.

huvi, mis tingitud ühisomandi korralikust kasutusest ning valitsemisest ning mille üle vaidluse korral otsustab erapooletu kohus. Šveitsi seadus²⁰ läheb selles suhtes veel kaugeemalegi.

Näib, et ka meie seadust tuleb selles suunas täiendada, sest vastasel korral, kui kaasomanikud ei suuda jõuda ühisomandi kasustusel ja valitsemisel üksmeelseile seisukohtadele (ja nagu kogemused näitavad, pole meie rahva iseloomu juures säärast üksmeelt kerge saavutada!); kannatab selle all oluliselt kinnisvara korralik majandamine. Ühe võrdlemisi väikese mõttelise osa omaniku *liberum veto* võib halvata rõhuva enamuse tahte, mille tagajärjeks on suured kahjud ruineeritud majapidamise näol. Meil pole kohtutegeluses haruldased need juhtumid, kus talu põllud sööti jäävad, hooned kokku varisevad jne., sest kaasomanikud ei suuda jõuda majapidamisviisis ühisele seisukohale.

Edasi on üheks oluliseks küsimuseks ühisomandi jagamine, likvideerimine. Meie seadus²¹ lubab, kui ühisomandi tekkimise juures teistviisi pole kokku lepitud, igale kaasomanikule igal ajal nõuda jaotust. Teisest küljest meie seadus ei ütle otseselt, kui kauaks võib ühisomandi jaotus keelatud olla, kas ainult teatud aja peale või jälle määramata ajaks. Tuleb siiski seaduse üldmõtte järgi²² jõuda seisukohale, et säärased lepingud või korraldused, millistega on määratud ühisomand igaveseks ajaks ja keelatud selle jaotus, ei oma jõudu ja kuuluvad asjasthuvitatute taotlusel tühistamisele, kui selleks on olulisi põhjusi²³. Saksa BGB²⁴ lubab ka säärasel juhul nõuda jaotust, kui selleks on esil mõjuvaid põhjusi, ning ütleb, et kokkulepe, millega säärasest õigusest on ette loobutud või seda õigust kitsendatud, loetakse tühiseks. Šveitsi ZGB²⁵ lubab ühisomandi jagamist juriidilise tehingu läbi keelata mitte kauemaks, kui 10 a. peale; üle selle näeb see seadus ette, et jagamist ei või nõuda

²⁰ ZGB § 647.

²¹ BES § 940.

²² TKS § 9, BES sissejuhatus art. XXI, §§ 2689, 2690.

²³ Säärasel seisukohal asub muu seas ka Bukovski, tema poolt komment. BES I k. lk. 404 allmärkus.

²⁴ § 749.

²⁵ § 650.

ebasoodsal ajal²⁶. Selle ebasoodsa aja (Unzeit) all tuleb mõista näit. majandusliku elu ebakindlust, kas rahakursi kõikumise tõttu, mis maksmata kohustuste täitumise teeb riskantseks, kas majandusliku surutise aegu, kus kinnisvarade hinnad ebanormaalselt langevad jne., või aga kuulub selle mõiste alla ka mõne kaasomaniku isikust sõltuv olukord, näit. ei või hooldaja nõuda ühisomandi jaotust lühike aeg enne hoolealuse täisealiseks saamist. Küsimus kuulub olude kohaselt kohtuniku lahendusele. Meie kehtiv seadus on säärase korraldavate normide poolest puudulik ja vajaks vastavalt parandamist ning täiendamist.

Siis oleks veel tähtis korraldada meie seadustes mõttelise osa omaniku õigusjärglase vahetada teiste kaasomanikkudega, eriti kui see õigus on üle läinud *successio singularis*'e alusel. Võib ette kujutada, et ühisomandi kaasomanikud on sõlminud vastava lepingu ühisomandi kasustamise ning valitsemise kohta. Oleks tähtis teiste kaasomanikkude huves, et see leping läheks üle ka ühe kaasomaniku õigusjärglasele, eriti näit. mõttelise osa sunniviisilisel võõrandamisel, sest vastasel korral osutuks kinnisvara edaspidine ühine kasustus võimatuks. Omalt poolt oleks õigusjärglane samuti vahest huvitatud, et tema juurdetulekuga ühisomand kui majanduslik tervik püsiks edasi. Saksa BGB²⁷ näeb seda jällegi ette. Kinnisvara suhtes peab säärane leping olema kantud kinnistusraamatusse, vastasel korral pole tal jõudu kolmandate isikute suhtes. Kui arvestada, et ühisomandi kasustamisel kaasomanikkude kokkuleppel on oluline tähtsus ning et säärast kokkuleppimist tuleks puhtmajanduslikel kaalutlusil soodustada, siis pole kahtlust, et vastav norm ka meie seadusse tuleks üle võtta.

* * *

Lõpetades käesoleva artikli ning nentides, et Riigivanema poolt antud dekreedid on ühisomandi korraldamisel väga olulise tähtsusega ja teretulnud, tahaksime loota, et lähemas tulevikus meie kehtiva seaduse normid, mis korralda-

²⁶ Die Aufhebung darf nicht zur Unzeit verlangt werden (ZGB § 650, III lõige).

²⁷ §§ 746, 1010.

vad ühisomandit, võetakse põhjalikule ümbertöötamisele ning täiendamisele, sest ühisomand osutub meie praegustes oludes võrdlemisi aktuaalseks probleemiks, mis evib suurt majanduslikku tähtsust. Kehtiv BES ei korralda aga seda instituuti praeguste olude kohaselt küllalt üksikasjaliselt ja otstarbekalt.

Ungari perekonnaõiguse eelnõu osa abikaasadevaraõiguse kujundamisel Eesti uues perekonnaõiguses.

V. Poska-Grünthal.

1. Meil on asutud perekonnaõiguse eelnõu lõplikule väljatöötamisele. Üsikumid peatükid perekonnaõiguse eelnõust on juba kord sõelumisel olnud õigusteadlastepäeval 1930. a. ja on esile kutsunud mitmesuguseid seisukohti.

Sellest ajast on iseäranis ühele peatükile perekonnaõigusest tähelepanu pööratud, nimelt abikaasade varaõigusele. Küsimus evib erilist tähtsust mitte ainult õigusteoreetilisest küljest, vaid ka praktilise elu seisukohast. Kohtuministeeriumi algatusel kokkukutsutud nõupidamine perekonnaõiguse reformi asjus 1932. a. kevadel arutas peamiselt abikaasade varavahekordade korraldamise küsimust ja võttis vastu järgmise resolutsiooni: „Soovitavaks lugeda, et uues perekonnaõiguse eelnõus abielurahva varavahekorrad lahendataks varalahususe süsteemi alusel, kusjuures selles seaduses peaksid leiduma määrused abikaasade kohustuste kohta perekonna ülalpidamise suhtes ja millisest varast abikaasad osa saavad abielu lõppemisel.“

1932. a. sügisel esitas kohtuminister selle resolutsiooni Vabariigi Valitsusele ühes oma arvamusega, mis pooldas resolutsioonis väljendatud põhimõtet. Vabariigi Valitsus moodustas seisukoha võtmiseks komisjoni, kes jõudis seisukohale, et abikaasade varavahekordade korraldamisel tuleb pooldada resolutsioonis väljendatud põhimõtteid ja nende läbiviimisel silmas pidada Ungaris kehtivat abieluvarasüsteemi. Seega evib Ungari õiguse süsteem meie uue perekonnaõiguse kujundamisel erakordset tähtsust.

2. Enne kui üle minna Ungari süsteemi vaatlemisele, peab märkima tsiviilkoodeksi arenemise käiku Ungaris. Ungari tsiviilõigus pole loodud retsipeerimiste abil, vaid tema põhineb oma maa tavaõigusel. XVI saj. alguses tehti Stefan Verbözile ülesandeks koguda Ungari rahva tavaõiguslikke norme ja neid kirja panna, mis ka toimus. Kuni 1848. a. ei olnud Ungaris kehtimas muud eraõigust kui see kogu, mida mõningate novellidega oli tarbe korral täiendatud. 1848. a. revolutsioon kõigutas nii mõndagi juriidilist instituuti, criti maaomandi ja kasustusõiguse suhtes, nii et osutus tarvili-kuks asuda uue tsiviilseadustiku väljatöötamisele. Sel ajal ilmneb teiselt poolt tendents Ungari tavaõiguse asemel võtta uue tsiviilseadustiku loomisel aluseks Austria BGB.

1860. a. oli sel puhul kuninga poolt kokku kutsutud juristide konverents, mis kestis kolm kuud. Konverentsil töötati välja uue tsiviilõiguse põhimõtted Ungari tavaõiguse alusel; seega loobuti Austria tsiviilseadustiku retseptisioonist. 1895. a. moodustati tsiviilseadustiku väljatöötamiseks vastav komisjon. See komisjon avaldas 1901. a. esmakordselt trükkis oma töö tulemused. Selle töö kohta avaldati rohkesti kriitilisi kirjutisi. Kasustades neid, asus komisjon uuesti tööle ja avaldas 1902.—1906. a. vältel 9-köitelise materjalide kogu. 1906. a. muutus komisjoni koosseis ja töömeetod: üksikud tsiviilseadustiku osad jagati komisjoniliikmete vahel ära, kes pidid üksikult vastavad osad läbi töötama, mille järel komisjon terves koosseisus neid arutas. Sel viisil sai tsiviilseadustiku eelnõu teisel kujul valmis 1913. a.; samal aastal oli ta arutusel Ungari juristide päeval ja väikeste muudatustega esitati ta valitsuse poolt parlamendile. 1913. a. eelnõu on ilmunud saksakeelses tõlkes kohtuministeeriumi väljaandel (*Gesetzentwurf eines BGB für Ungarn. Budapest 1914*).

Vahepeal puhkes maailmasõda.

Pärast sõda oli eelnõu arutusel parlamendi vastavas komisjonis; 1928. a. avaldati eelnõu sel kujul, nagu ta parlamendi komisjoni poolt lõplikult redigeeriti ja vastu võeti. 1928. a. redaktsioonis on peatükk, mis käsitleb abikaasade varaõigust, mõnevõrra muudetud: endiste 53 paragraafi asemel on nüüd 48 paragraafi, nendest on umbes $\frac{1}{3}$ täiesti muutmatult säilinud, teised on väiksemate muudatustega, mõned koguni uued. Selguse ning orienteerumise hõlbustuseks on üldisele peatüki pealkirjale: „Abielu varaõigus“

lisandatud üksikute paragraafide pealkirjuks alajaotuste nimetusi rohkemal arvul kui 1913. a. redaktsioonis.

3. Kui kõiki perekonnaõiguste gruppe jaotada 4 suurde liiki: franko-romaani, anglo-ameerika, slaavi ja germaani õiguse grupid, siis kuulub ungari õigus viimasesse gruppi ühes Saksa, Austria, Šveitsi ja Põhjamaade seadustikkudega.

Ungari tsiviilõiguses võib leida mitmesuguste maade õiguste mõju, kuid see mõju avaldub mitte selles, et mingi seadus tervelt või osaliselt üle võeti, vaid kui mõni võõra maa põhimõtte leiti vastuvõetav olevat, siis kasustati seda toormaterjalina ja töötati ümber vastavalt Ungari oludele.

Nii on ka omaette arenenud see seadustiku osa, mis käsitleb abikaasade varavahekordi. Ungaris valitseva süsteemi järgi on abielu kestel abikaasade vahel täieline varalahusus, kuid abielu lõppemisel tekib kummalgi abikaasal õigus nõuda teiselt soetise jagamist. Peatume allpool pikemalt soetise mõiste analüüsil.

Seda süsteemi, mis praegu on Ungaris kehtiv ainult talupoegade, tööliste ja kaubanduse alal teotsevate isikute seas, kavatakse laiendada kogu rahvale.

See varasüsteem on rahva õiglustundele omane ning arusaadav, sest ungari rahva veendumuse järgi on loomulik, et varandus peab edasi jääma sinna perekonda, kust ta omanikule tuli. Seega on seletatav varalahusus enne abielu omandatud vara kohta. Abielu ajal soetatud varandus on abielupoolte ühiste jõupingutuste saavutis ja see soetis kuulub seepärast mõlemale abikaasale võrdses osas.

Tekib küsimus, missugusesse varaõiguse süsteemi kuulub Ungaris kehtiv kord. Varaõiguse peasüsteeme võib määratella järgmiselt: 1) varaühendus, 2) varaühisus, 3) varalahusus, 4) dotaalsüsteem. Harva esinevad need süsteemid kuski puhtal kujul; sagedamini võib tähele panna mitme süsteemi kombinatsioone. Iseäranis pakub varaühisuse süsteem kombineerimiseks võimalusi. Süsteemi liigid vahelduvad esiteks varaühisuse tekkimise momendi järgi: kas tekib varaühisus abiellumisel või abielu lõppemisel, see on nn. „*Gütergemeinschaft auf Todesfall*“, mis termin on ajalooliselt seletatav, sest esiotsa võis abielu lõppemine mõeldav olla ainult surma läbi, kuna nüüd, olgugi et termin endiseks jäänud, on ta sisu teine — nimelt tarvita-takse seda juhtumeil, kui varaühisus tekib abielu lõppemi-

sel, ükskõik millest abielu lõppemine tingitud, olgu surnia, lahutuse või faktilise lahusele puhul.

Ungari süsteemi järgi tekib varaühisus ainult abielu lõppemise momendil, seega kuulub ta „*Gütergemeinschaft auf Todesfall*“ liiki. Abielu kestel kehtib harilikult selles süsteemis mingi teine varaõiguse korraldus, kas varaühendus, nagu meie Perekonnaõiguse 1930. a. eelnõus (§§ 379¹, 379²), või täielik varalahusus, nagu Vene tsiviilseadustiku (Grazdanskoje Uloženiye) projektis, või piiratud varalahusus, nagu Skandinaavia riikide seadustikes.

Ungaris kehtib abielu kestel abikaasade vahel täielik varalahusus, milles tundub Austrias kehtiva süsteemi mõju.

„*Gütergemeinschaft auf Todesfall*“ süsteemi kuuluvate liikide erinevus on tingitud veel varanduse koosseisust, mis varaühisuse alla kuulub: varaühisus käib kas terve abieluvara või selle teatava osa kohta; osa võib ka olla erinev; näiteks osa võib koosneda ainult vallasvarast (*Jahrnissgemeinschaft*), võib koosneda aga ka soetisest (*Zugewinnsgemeinschaft*). Varaühisus soetise suhtes on ette nähtud lepingulise süsteemina mitmel pool, iseäranis palju sõlmitakse see-suguseid lepinguid Prantsusmaal. Seadusliku süsteemina on ta puhtal kujul kehtimas praegu SSSR-s ja mõnes P.-Ameerika Ühendriikide osariigis, näit. Kalifornias.

Iseliiki „*Gütergemeinschaft auf Todesfall*“ moodustavad Skandinaavia riikide süsteemid. Et nendel on teatav sugulus Ungari süsteemiga, siis peatume lühidalt nende juures.

Rootsi abielu varaõiguse järgi omandab kumbki abikaasa abielu sõlmimisel õiguse saada poole teise abikaasa varandusest. Selle osa saamine toimub alles abielu lõppemisel. Abielu kestel kumbki abikaasa omab ja valitseb vara, mis ta abiellu toob või hiljemini abielu kestel soetas. Valitsemiseks on perekonna huvides ette nähtud teatavad piiratud. Soome perekonnaõigus (kõige hilisem skandinaavia perekonnaõiguste sarjas, hakkas kehtima 1. jaan. 1930) on loodud Rootsi õiguse eeskujul; tema pe erinevus on selles, et abielu lõppemisel saab kumbki abikaasa poole teise abikaasa varanduse puhtast ülejäägist (mitte nagu Rootsis poole teise abikaasa kogu varandusest).

Ungari süsteem läheneb Soome süsteemile. Seejuures on Ungari süsteemis ette nähtud jaotuseobjekt isesugust laadi,

mille mõiste määritlemiseks on tarvis jälgida ühise varanduse instituudi ehk soetise ajaloolist arenemist Ungaris.

Ühiselt muretsatud varandus oli varemini ka Ungaris ette nähtud konkreetse massina, nii et abielu lõppedes tekkis abielupooltel asjaõiguslik õigus (*Ein Recht am Vermögen*) selle vara suhtes ja ainult aja jooksul kujunes tema võlaõiguslikuks nõudmiseks (*Ein Recht am Wert des Vermögens*), nagu ta esines juba eelnõu esimeses redaktsioonis 1901. a. 1913. a. eelnõus on see mõiste edasi arenenud ja varaühisuse ehk soetise objekt on rajatud juba ülejäägi mõistele. 1928. a. eelnõu § 140 järgi on see mõiste püsinud, olgugi et redaktsioon on teine. Et õieti temast aru saada, peab appi võtma 1913. a. redaktsiooni, kus on täpsamalt seletatud, kuidas arvutatakse ülejääk (§ 52), nimelt: abielu lõppemisel hinnatakse kummagi abielupoole kogu varandus, sellest varandusest võetakse maha erivarandus ja võlad, kusjuures erivaranduse väärtus hinnatakse nende hindade järgi, mis olid ta tekkimise ajal. Sel viisil saadud vahe ongi ülejääk, millest teine abikaasa jaotamisel omandab poole. See on täitsa omapärane ülejäägi arvutamine. Ja just seetõttu asetseb Ungari seadus täitsa eriseisukohal teiste sarnanevate süsteemide keskel.

Peab tähendama, et kuigi Ungari varaõiguse süsteem pole seal lõplikku kuju omandanud, siiski on selle süsteemi alused väärtuslikud, sest nad võimaldavad arengut selles suunas, mis meilegi huvi pakub, ja nimelt: mõlema abielupoole majanduslikku kindlustamist, mis on tagatiseks perekonna hüveolule.

Ungari süsteemi üksikasjadest märgime ära järgmist. Ungari süsteem näeb ette rea varanduse liike: abielupoolte erivarandused, soetis, truuduse tasu (viimane meile täitsa võõras ja tähtsusetu). Naise erivarandus koosneb harilikult kahest osast. See osa naise varandusest, mille sihiks on abielu koormiste kergendamine ja mis on mehe valitsemisel teatavate kitsendustega perekonna huvides, kannab kaasavara nime (§ 131); kõik muu naise varandus on nn. naise vabavarandus, mille kohta naine ei või isegi lepingus loobuda vabast kasustamise ning valitsemise õigustest (§ 125).

Varandus, mis abikaasad abielu kestel muretsuvad, ei moodusta mingisugust iseseisvat varandusliiki, vaid see liitub alati ühe või teise abikaasa varandusega. Kumbki abikaasa valitseb abielu kestel oma varandust iseseisvalt, nii et vara-

lahususe põhimõtte on ka valitsemisel läbi viidud. Iseäranis paistab see silma, kui võrrelda Skandinaavia riiges kehtivat korda abikaasade korraldusvõime suhtes. Skandinaavia seaduste järgi on kitsendusi abikaasade kinnisvarade kohta — neid ei tohi panditada ega võõrandada teise abikaasa nõusolekuta; kui see siiski vastupidiselt toimub, võib teine abikaasa säärast tehingut tühistada vastava hagiga. Isegi teatavate vallasvara liikide suhtes on abielupoolte valitsemisvõime piiratud — nagu majapidamistarbed, tööriistad, laste isiklikeks tarvidusteks vajalikud asjad. Ungari seaduse eelnõus aga on teine põhimõtte: „Kuidas abielupoole varanduse hulka kuuluv mingi asi arvestusele tuleb ühiselt muretsetud varanduse kindlakstegemise puhul, see ei piira abielupoolt abielu jooksul elavate keskel vabalt talitamast ega tee võimatuks seda, et võlausaldajad seda varanduseset täitmise alla võtaksid“ (§ 149). 1928. a. eelnõus on samale § 149-le tulnud juurde uus lõpp, mis kaitseb teise abielupoole huvisid, kuid ainult abielupoolte lahuselu puhul.

Võrdlemisi lihtsalt on ungari süsteemi järgi korraldatud vastutus võlgade eest — jällegi lähtudes varalahususe printsiibist. § 146 järgi vastutab iga abielupool oma erivarandusega oma erivõlgade eest. § 147 seletab, mis ei ole erivõlad. Sellest definitsioonist võib järeldada, et ühisvõlad on järgmised: 1) abielu koormiste kandmiseks tehtud võlad; 2) veimevakk, 3) avalikud koormised ja ka abielupoolte keelatud toimingutest tekkivate kohustuste täitmine.

Tekib küsimus, kuidas vastutab soetis ühe või teise abikaasa võlgade eest. Ungari seadus peab ses suhtes silmas kolmandate isikute huvisid. Nii ütleb § 129: „Ühisel valdamisel olevate liikuvate asjade kohta eeldatakse, et need on mehe omand“ ja edasi: „Igasuguste soetiste suhtes, millega naine on abielulise kooselu ajal oma varandust suurendanud, eeldatakse kolmandate isikute suhtes, et see on toimunud mehe varanduse kulul.“

Seaduslikku varaõiguse süsteemi võivad pooled muuta abielu kestel, kuid nende leppeliste süsteemide liigid on ungari seaduse eelnõus purgivalt loendatud, nii et nende süsteemide valik on piiratud seaduses ettenähtud liikidega. Niisugune on üldjoontes kokkuvõtte peatükist, mis Ungari tsiviilkoodeksi eelnõus käsitleb abikaasade varaõigust.

(Järgneb.)

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1934. a. mai-, juuni-, juuli- ja augustikuu tegelus.

Mai 1934.

Esitatud seaduseelnõud ja dekreedid.

Maikuu esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud, mis määrati läbivaatamiseks:

Üldkomisjoni: 1) Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise dekreet; 2) Vabamüügi apteekide korra ja tegevuse seaduse muutmise dekreet; 3) Aleviseaduse muutmise ja täiendamise dekreet; Balti eraseaduse muutmise dekreet; 4) Riigiteenistuse seaduse § 39 muutmise dekreet; 5) Linnaseaduse täiendamise dekreet; 6) Omavalitsuste ajutise järelevalve seaduse täiendamise dekreet; 7) Jahiseadus. Rahaasjanduse komisjoni: 8) Õppejõudude teenistuse seaduse muutmise dekreet; 9) Koolimajade ehitusfondi seaduse § 1¹ muutmise dekreet; 10) Riigimõisade valitsuse põhimääruse muutmise dekreet; 11) Konjunktuurinstituudi põhimäärus — dekreedina; 12) Võihinna kindlustamise seaduse muutmise dekreet. Hariduskomisjoni: 13) Pedagoogiumide seaduse muutmise dekreet. Sotsiaalkomisjoni: 14) Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseaduse täiendamise dekreet. Riigikaitsekomisjoni: 15) Eesti ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mittekallaletungi ja tülide rahulikul teel lahendamise lepingu pikendamise protokoll. Maakomisjoni: 16) Metsaseadus dekreedina.

Juuni 1934.

Esitatud seaduseelnõud.

Juunikuul esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud, mis määrati läbivaatamiseks:

Üldkomisjoni: 1) Konventsioon uimastusainete valmistamise ja nende jaotamise korraldamise kohta. Rahaasjanduse komisjoni: 2) Piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seaduseelnõu; 3) Laevade ja lennukite varustamise vabalao seaduseelnõu; 4) Tulumaksu seaduse täiendamise ja muutmise seaduseelnõu; 5) Ärimaksu osas otsemaksude seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu; 6) Maiusainete maksuseaduse kaotamise seaduseelnõu; 7) Rahakapitalide tulude maksu osas otsemaksude seaduse täiendamise ja muutmise seaduseelnõu; 8) Raudteede seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu. Hariduskomisjoni: 9) Keskkoolide seaduseelnõu; 10) Gümnaasiumide seaduseelnõu; 11) Avalikkude algkoolide seaduse muutmise seaduseelnõu. Sotsiaalkomisjoni:

12) Kinnitussnõukogu muutmise seaduseelnõu. Riigikaitse komisjoni; 13) Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 21 muutmise seaduseelnõu ja 14) Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 4 muutmise seaduseelnõu.

Juuli 1934.

Esitatud seaduseelnõud.

Juulikuul esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud, mis määrati läbivaatamiseks:

Üldkomisjoni: 1) Petseri ja Narvataguste maade kinnistuskomisjoni tegevuse korraldamise seaduseelnõu; 2) Koerte registreerimise ja maksustamise seaduseelnõu. Rahaasjanduse komisjoni: 3) Piimatalituste võrgu korraldamise seaduseelnõu.

Peale selle esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud, mis veel komisjonidesse määramata: 4) Nimekorraldamise seaduseelnõu; 5) Riigi Ringhäälingu põhimääruse seaduseelnõu; 6) Kinnisvarade müügi osas tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seaduseelnõu; 7) Avalikul enampakkumisel müügi osas Balti Eraseaduse muutmise seaduseelnõu; 8) Rahukohtu nuhtlusseaduse muutmise seaduseelnõu; 9) Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse täiendamise seaduseelnõu; 10) Piirituse ja alkoholiliste jookide müügiseaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu; 11) Tööstöbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduseelnõu; 12) Krediitasutiste seaduse muutmise seaduseelnõu; 13) Pikalaenu panga põhikirja täiendamise ja muutmise seaduseelnõu; 14) Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seaduse täiendamise seaduseelnõu; 15) Jõuvankrite seaduse täiendamise seaduseelnõu; 16) Maksustamiskorralduse seaduse muutmise seaduseelnõu; 17) Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu; 18) Tolliseadustiku muutmise seaduseelnõu; 19) Maaparanduslaenu fondi seaduseelnõu; 20) Piimaseaduseelnõu; 21) Rahukohtu nuhtlusseaduse muutmise seaduseelnõu; 22) Või hinna kindlustamise seaduse muutmise seaduseelnõu ja 23) Riigikohtunikude, kohtunikude ja kohtu-uurijate vanuse ülemmäära seaduseelnõu.

August 1934.

Esitatud seaduseelnõud.

Augustikuul määras Riigikogu juhatus Riigivanema poolt juulikuul dekreedina kehtima pandud ja Riigikogule esitatud seaduseelnõud järgmistesse komisjonidesse.

Üldkomisjoni: 1) Nimekorralduse seaduseelnõu; 2) Kinnisvarade müügi osas tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seaduse-

eelnõu; 3) Avalikul enampakkumisel müügi osas Balti Eraseaduse muutmise seaduseelnõu; 4) Krediidatutiste seaduse muutmise seaduseelnõu; 5) Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seaduse täiendamise seaduseelnõu; 6) Jõuvankrite seaduse täiendamise seaduseelnõu; 7) Maksustamiskorralduse seaduse muutmise seaduseelnõu; 8) Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu; 9) Tolliseadustiku muutmise seaduseelnõu; 10) Rähukohtu nuhtlusseaduse muutmise seaduseelnõu; 11) Riigikohtunikkude, kohtunikkude ja kohtu-uurijate vanuse ülemmäära seaduseelnõu. Rahaasjanduse komisjoni: 12) Riigi Ringhäälingu põhimääruse seaduseelnõu; 13) Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse täiendamise seaduseelnõu; 14) Piirituse ja alkoholiiste jookide müügiseaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõu; 15) Pika-laenu panga põhikirja täiendamise ja muutmise seaduseelnõu; 16) Maaparanduslaenu fondi seaduseelnõu; 17) Piimaseaduseelnõu; 18) Või hinna kindlustamise seaduse muutmise seaduseelnõu. Sotsiaalkomisjoni: 19) Tööstöörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduseelnõu.

Augustikuul esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud, mis määrati läbivaatamiseks järgmistesse komisjonidesse.

Üldkomisjoni: 1) Riigi hangete seaduseelnõu; 2) Posti, telegraafi, telefoni ja raadio seaduse muutmise seaduseelnõu; 3) Kaubandusseaduse täiendamise seaduseelnõu; 4) Tegelikus kaitseväeteenistuses asuvate kaitseväelaste kodanlikkudele ametikohtadele määramise seaduseelnõu; 5) Laskeplatside seaduseelnõu; 6) Maanteede seaduse muutmise seaduseelnõu. Rahaasjanduse komisjoni: 7) Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seaduseelnõu; 8) Patendimaksu tariifi muutmise seaduseelnõu; 9) Tubakamaksu seaduse täiendamise seaduseelnõu; 10) Riigiasutuste ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seaduseelnõu; 11) Aktsiisimaksu seaduse täiendamise seaduseelnõu; 12) Sadamamaksude seaduse muutmise seaduseelnõu, ja Hariduskomisjoni: 13) Eraõppeasutuste seaduse muutmise seaduseelnõu.

Riigikogu juhatus. Riigikogu esimees K. Einbund, tema siseministriks määramise puhul, esitas 27. aug. 1934 Riigikogu esimehest vabastamise palve. Palve otsustab Riigikoga kodukorra § 4 põhjal Riigikogu. 29. aug. 1934 asus Riigikogu kodukorra § 10 põhjal Riigikogu esimehe ülesandeid täitma Riigikogu vanem abiesimees R. Penno.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas kohus, määrates süüteo kordasaatjale karistuse, mis ei ületa kuuekuulist kinnipidamist kindluses, türmis või arestis, on õigustatud süüdimõistetud isikut karistusest tingimisi vabastama ka neil juhtumitel, kui selle süüteo eest seaduses ette nähtud karistuste hulgas vähemalt mõni ei tõuse üle poolteiseaastase kinnipidamise kindluses, türmis või arestis?

Vastus: eitav.

Seadusandliku delegatsiooni poolt 2. juulil 1920. a. vastu võetud Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse § 1 järgi võib kohus süüteo kordasaatjat tingimisi süüdlaseks mõista 1) „neis süüteoasjus, kus seadus karistusega ähvardab kuni 1 aasta ja 6 kuuni kinnipidamisega kindluses, türmis või arestis ja 2) kus kohus kordasaadetud süüteo eest karistuse määrab, mis üle ei ulata kuuekuulisest kinnipidamisest kindluses, türmis või arestis, 3) kui ta (süüteo kordasaatja) enne seda ausat elu elas või iseäranis, kui ta alaealine on.“

Seaduse selge tekst ei jäta mingit kahtlust, et tingimisi süüdi mõista võib ainult neis kergemais süütegudes, kus ähvardav karistus ei ületa poolteiseaastast kinnipidamist kindluses, türmis või arestis. Ületab aga seaduses süüteo eest ette nähtud karistus Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduses mainitud poolteiseaastase kinnipidamise kindluses, türmis või arestis, siis ei või juttu olla tingimisi süüdimõistmisest selles süüteos. Tingimisi süüdlaseksmõistmise seadus räägib ähvardava karistuse kõrgemast määrast, mis ei tohi ületada 1 a. ja 6 k. kinnipidamist kindluses, türmis või arestis, mispärast selle seaduse kohaldamisel ei ole tähtsust ei süüteo eest ähvardava karistuse alammääral (nagu näit. NS § 278, kus on karistuse alammäärana ette nähtud türm 8 kuud ja karistuse ülemmäärana türm 2 aastat), ega ka alternatiivsete sanktsioonide juures (kus ühe ja sama süüteo eest on seaduses ette nähtud mitu karistust, näit. NS § 271 ette nähtud süüteo eest a) türm 1 a. 4 k. kuni 2 a. ühes mõnede iseäraliste õiguste ja eesõiguste kaotusega ja b) türm 2 kuust 1 a. 4 kuuni) mõnel karistusel, mis võib ka kergem olla, kui poolteiseaastane kinnipidamine kindluses, türmis või arestis.

Tingimisi süüdimõistmise instituudi aluseks on võetud kriminaalõiguspoliitiline põhimõte, et kergemate süütegude eest määratud lühiajalised vabaduskaotuslikud karistused tuleb võimalikult asendada tingimisi süüdimõistmisega. Meie kehtivas Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduses on kergemaiks süütegudeks, kus tingimisi süüdimõistmine lubatud, loetud seesugused süüteod, kus seaduse poolt ähvardav karistus ei ületa 1 a. 6 k. kinnipidamist kindluses, türmis või arestis. Süütegude liigid raskuse järgi määratakse sanktsioonide maksimumi

ja alternatiivsete sanktsioonide puhul raskema sanktsiooni järgi. See pärast ei või juttu olla tingimisi süüdimõistmisest juhtumeil, kui sanktsiooni maksimum või alternatiivsete sanktsioonide puhul raskem sanktsioon ületab Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse § 1 ette nähtud poolteiseaastase kinnipidamise kindluses, türmis või arestis.

(RkhÜ toim. nr. 85 — 1933.)

Kes toimetab eeluurimist ministrite ametialastes süütegudes, kas Riigikohtu liige või kohtu-uuriija?

Vastus: kohtu-uuriija.

Ministrite vastutusele võtmine ametialaste süütegude eest Vene keisririigi ajal oli korraldatud Riiginõukogu seaduse §§ 68 p. 4, 91 ja 92 järgi (VSK I k.). Eeluurimist neis asjus pidi toimetatama senati kriminaaldepartemangu senaator keisri nimetusel ja asja arutama kõrgem kriminaalkohus. See kord kaotati aga Vene Ajutise Valitsuse määrustega 4. III 1917 ja 11. IV 1917 (VSKK 1917. a., art. 376 ja 391). 1917. a. 11. aprilli seadus tunnistas kõik ametialased süüasjad alluvateks üldisele kriminaalkohtupidamiskorrale mõnesuguste eranditega. Seaduses ette nähtud erandid käivad peamiselt asja arutamise ja algatamise, mitte aga eeluurimise toimetamise korra kohta.

KKS § 1097 on 11. IV 1917 seadusega oma kehtivuse kaotanud, nagu meil ei kehti ka Vene Riiginõukogu seadus. PS § 67 järgi riigivanema, peaministri ja ministrite süüteoasjade arutamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmise ja asja arutamise kord määratakse seadusega. Sellekohast eriseadust pole veel ilmunud ja seepärast tuleb arvestada teisi kehtivaid seadusi. Kehtivate seaduste järgi aga eeluurimise toimetamine ministrite teenistusalaste süütegude asjus kuulub, nagu harilikku degi süütegude asjus, kohtu-uurijatele. Analooiliselt muudetud korraga seda kohustust panna Riigikohtu liikme peale ei ole seaduslikku alust.

(RkhÜ toim. nr. 44 — 1934.)

P. K.

Administratiivosakond.

Kas Linnavolikogu on õigustatud taotlema linnavalitsuse liikme ametist äraastumist temale sellekohase nõudmise esitamise teel?

Vastus: eitav.

Linnaseaduse § 124 järgi valitakse linnavalitsuse liikmed linnavolikogu volituste ajaks ning enne ametiaja lõppu võib neid ametist vabastada üksnes Linnaseaduse § 123 ja § 63 p. 19 ette nähtud alustel ja korras. Linnaseadus ei näe ette, et linnavolikogu oleks õigustatud taotlema linnavalitsuse liikme ametist äraastumist temale sellekohase nõudmise esitamise teel.

(Rkha toim. nr. 381 I — 1934.)

Kas Riigikogu Valimiste Peakomitee kuulub nende riiklike asutiste hulka, kelle otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku vastu võib esineda kaebusega Riigikohtule administratiivkohtu korras üldistel alustel?

Vastus: eitav.

Riigikogu Valimiste Peakomitee ülesanded on loendatud Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 7 p. 1—7, kuid sama seaduse § 11 järgi võib Valimiste Peakomitee otsuste vastu kaevata Riigikohtule üksnes kandidaatide esitamiskirjade tühistamise ja valimistagajärgede kokkuvõtmise asjus, s. o. otsuste vastu ülesannete täitmisel, mis ette nähtud § 7 p. 3 ja 7. Muis asjus on Valimiste Peakomitee otsused lõplikud ja nende peale ei ole edasikaebust. Riigikogu valimise seaduse §§ 11 ja 54 ning 55 kõrvutamisel on ilmselt selge, et kandidaatide esitamiskirjade tühistamise all on § 4 mõeldud kandidaatide esitamiskirjade tühistamist, mis ei vasta seaduse 6. peatüki nõuetele, ja mille üle Valimiste Peakomitee otsustab § 55 alusel. Kaebusega Riigikohtule võib esineda üksnes Valimiste Peakomitee nende otsuste vastu, millega kandidaatide esitamiskirjad tühistatud § 55 alusel kui mittevastavad 6. peatüki nõuetele või millega on kokku võetud valimistagajärjed seaduse 8. peatüki normide alusel. Et Riigikogu Valimiste Peakomitee tegevus ei kuulu kaebuste korras kohtu kontrollimisele adm. kohtu korras üldistel alustel, vaid üksnes neis erandlikes piires, mis Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses otseselt ette nähtud, siis ei või ka neid norme kui erandeid laiendavalt tõlgendada selles sihis, et laiendava tõlgendamise abil kohtu kontrollimisele tõmata kaebuste korras Riigikogu Valimiste Peakomitee tegevus selles osas, mille peale seadusega ei ole kaebuste esitamise üldse lubatud.

(RkHA toim. nr. 461 II — 1984.)

Kas Riigivanema Valimiste Peakomitee kuulub nende riiklike asutiste hulka, kelle otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku vastu võib esineda kaebusega Riigikohtule administratiivkohtu korras üldistel alustel?

Vastus: eitav.

Valimiste Peakomitee ülesanded on loendatud Riigivanema valimise seaduse § 7, 12. punkti all, kuid sama seaduse § 10 järgi võib Valimiste Peakomitee otsuste vastu kaevata Riigikohtule üksnes Riigivanema kandidaadiks ülesseadmise nõudmiste tagasikükkamise ja valimistagajärgede arvutamise asjus, s. o. otsuste vastu ülesannete täitmisel, mis ette nähtud § 7 p. 8 ja 11. Muis asjus on Valimiste Peakomitee otsused § 10 järgi lõplikud ja nende peale ei ole edasikaebust. Riigivanema kandidaatide ülesseadmise on ette nähtud Riigivanema valimise seaduse 5. peatükis §§ 26—34, valimistagajärgede

arvutamine on ette nähtud 6. peatükis. Kaebusega Riigikohtule võib esineda üksnes Valimiste Peakomitee nende otsuste vastu, millega Riigivanema kandidaadiks ülesseadmine on tagasi lükatud Riigivanema valimise seaduse 5. peatüki normide alusel või millega on arvatatud valimistagajärgi sama seaduse 6. peatüki normide alusel. Neid norme kui erandeid ei saa laiendavalt tõlgendada selles sihis, et laiendava tõlgendamise abil kohtu kontrollimisele tõmmata kaebuste korras ka Valimiste Peakomitee tegevus selles osas, mille peale seadus ei ole lubanud kaebuste esitamist. Riigivanema valimise seaduse § 8 põhjal on küll Valimiste Peakomitee õigustatud pöörduma kõigi küsimuste kohta, mis valimistel tekitavad lahkarmumusi või segadust, Riigikohtu üldkogu poole üldkohusliku seletuse saamiseks.

(RkxA toim. nr. 462 II — 1934).

M. T.

Tsiviilosakond.

Kas on protsessi võitnud pool säärasel korral, kui ta asja arutusel pole vastaspoolelt kohtu- ning asjaajamiskulusid palunud enesele mõista, õigustatud neid kulusid taotlema hiljemini erihagiga?

Vastus: eitav.

TKS §§ 133 ja 868 ühisest mõttest järgneb, et võitja pool on õigustatud kaotajalt poolelt saama tagasi kõik tema poolt kantud kohtukulud ning asjaajamiskulu vastava taksi järgi, kuid säärast õigust peab võitja pool teostama sama protsessi kestel sellega, et ta palub kohut otsuse tegemisel need kulud vastaspoolelt välja mõista, vastasel korral kustub see õigus põhjusel, et seda pole seaduslikul tähtajal teostatud. Kaebaja viide TKS § 921-le selles mõttes, nagu võimaldaks see paragraaf kohtu- ning asjaajamiskulu taotella erihagiga ka siis, kui vastava protsessi kestel neid pole palutud, on ekslik, sest selles §-s on kahtlemata jutt ainult TKS § 896 mainitud selgitusmenetlusest, kus kohus oma sisulise otsusega põhimõtteliselt on rahuldanud võitja poole palve kohtu- ning asjaajamiskulude suhtes, kuid nende arvutamise asja keerulikkuse tõttu on määranud toimetada erikorras (TKS § 896 jj.), kus võitjal poolel on võimalik TKS § 899 ette nähtud tähtaja jooksul neid kulusid arvutada selles selgituskorras. Pole tema aga selle kahenädalase tähtaja jooksul selles erikorras seda palunud, siis lubab TKS § 921 talle esitada erihagi 6 kuu jooksul vastaspoole vastu, arvates selle kohtuotsuse seadusjõusse astumisest, millega põhimõtteliselt talle need kulud mõisteti.

(Rkht toim. nr. 1011—1932.)

Kas konkursivalitsus kuulub nende riiklike asutiste hulka, kelle suhtes on kohaldatavad TKS §§ 1282—1299?

Vastus: eitav.

Kuigi Kaub. kp. s. § 438 põhjal konkursivalitsust tuleb lugeda ametiasutiseks, ei järgne sellest veel, et tema suhtes peaksid tulema kohaldamisele TKS §§ 1282—1299, sest nende paragraafide kohaldamine on piiratud seaduses purgivalt loendatud asutiste ning asjadega. Nimelt määritleb TKS § 1282, et „fiskaalseiks valitsuse asjuks“ tuleb lugeda asju, mis on seotud fiskuse ja riiklikkude asutiste, valitsuste ning ametkondade huviga, milledega võrdseks on tunnistatud ka mõned mitteriiklikud asutised, nagu maa- ja linnaomavalitsused, kuid konkursivalitsust pole nende hulgas mainitud, kellel riiklikke ülesandeid täita ega fiskaalseid huve kaitseda, vaid kes teotseb maksujõuetuks tunnistatud isiku kreditoride huves. Seepärast pole seaduslikku alust konkursivalitsuse suhtes kohaldada TKS §§ 1282—1299 norme.

(Rkht toim. nr. 462—1933.)

Kas on Liivimaa maaõiguse järgi lasteta lesknaisel õigus peale mehe surma tagasi nõuda kinnisvara, mis naine abielu kestel on kinkinud oma mehele omandiks?

Vastus: eitav.

BES §§ 10, 12 ja 41 ühisest mõttest järgneb, et abielu sõlmimise momendist alates langeb kõik naise vara tema abielumehe valitsemisele ning kasutamisele, välja arvatud ainult BES § 27 loendatud erivara. See mehe valitsemis- ning kasutusõigus kestab abielu lõpuni, mehe maksujõuetuks tunnistamiseni või mehe kõrvaldamiseni kohtuotsusega vara valitsemiselt (BES §§ 47, 52, 59). Säärast naise poolt abielu toodud või abielu kestel tema poolt muretsatud vara, mis seisab mehe valitsemisel ning kasustusel, nimetatakse „kaasatoodud varaks“ (*eingebrahtes Gut, bona illata*). BES § 1744 põhjal, kui abielu lõpeb mehe surmaga, saab lasteta lesk kõigepealt tagasi selle talle isiklikult kuuluva, kuigi mehe valitsemisel ning kasustusel olnud vara ning peale selle pärib ta mehe varast teatava osa (*portio statutaria*), nimelt kõik vallasvara.

Arvamus, nagu kuuluks BES § 1744 ettenähtud „kaasatoodud vara“ mõiste alla ja tuleks abielu lõppedes mehe surma läbi lasteta lesknaisele tagasi anda ka see kinnisvara, mis naine abielu kestel kinkis oma mehele omandiks, on ekslik. BES § 111 järgi võivad abikaasad vastastikku teineteisele abielu kestel omast varast teha kinkide üldalusel (BES §§ 4464, 4466, 4468, 4470, 4472, 4475), järelikult võivad nad teineteisele kinkida ka kinnisvaru. On naine mehele kinkinud oma talu ning on see kinge mehe poolt vastu võetud ja talu kinnistatud mehe nimele, siis on sellega omandiõigus selle kinnisvara suhtes üle läinud mehele ja naise sama õigus selle vara peale on kustunud ning seepärast pole naisel õigust BES § 1744 põhjal seda mehe pärandist tagasi nõuda kui tema „kaasatoodud vara“.

(Rkht toim. nr. 684—1933.)

Millisel alusel vastutab täisseltsinglane oma isikliku varaga usaldusühingu võlgade eest?

Nagu järgneb BES § 4266 juures olevast märkmest, tuleb äri-seltsingute suhtes kohaldada norme, mis leiduvad Kaubandusseadus-tikus (VSK, XI k., 2. jagu). Selle seadustiku § 71 järgi „usaldusseltsing (tovarištšestvo na vere) koosneb ühest või paljudest täisosanikest ja ühest või mitmest usaldusosanikust, kes usaldavad esimestele äriliseks otstarbeks teatavad oma kapitalidest suuremal või väikse-mal määral. Ta nimetatakse kaubamajaks täisosanikkude ja kompanii nime all.“ Nagu järgneb sama KS §§ 72 ja 68 ühisest mõttest, vastutavad täisseltsinglased seltsingu võlgade eest isiklikult kogu oma varandusega piiramatult ja solidaarselt. Usaldusosanikud ehk kommanditistid vastutavad aga ainult sissemakstud osamaksu ehk panusega. Küsimus on ainult selles, millal tekib täisseltsinglase kohustus vastutada seltsingu võlgade eest. See küsimus on Vene Senati tegeluses (TKD otsus 1907. a., nr. 48, samuti Kohtu departe-mangu otsus 1913. a., nr. 860, Seliverstovite asjas) lahendatud selli-ses mõttes, et täisseltsinglase vastutus, mis järgneb KS § 68 reegli-dest, on subsidiaarne, mis tekib siis, kui seltsing ise ei suuda oma võlgu tasuda ja kreditoridel pole õnnestunud seltsingult saada rahul-dust. Et seaduse mõtte järgi usaldusseltsing moodustab omaette varanduse, mis täisseltsinglaste ja usaldusosanikkude poolt kokku pandud, et luua iseseisvat kaubanduslikku ettevõtet, kaubamaja, mis kaupleb erifirma all, mis sõlmides tehinguid ja esinedes kohtuis nõud-jana ning kostjana (TKS §§ 26, 27), on seaduses ette nähtud korras registreeritud, siis tuleb usaldusseltsingut lugeda omaette seisvaks äriühikuks, juriidiliseks isikuks, kes eeskätt oma varandusega vastu-tab oma võlgade eest; ei piisa aga tema võlgade katteks tema enese varandusest, siis alles peavad täisseltsinglased kandma vas-tutust oma muu varandusega. Seejuures pole vaja vormilist seltsingu maksujõuetuks kuulutamist, vaid ainult maksuvõimetust ja ülevõlastu-muse kindlakstegemist. Seltsingust aga mööda minnes vahetult krediti-rid oma nõudmistega seltsinglaste vastu pöörduda ei või.

Need Vene Senati seisukohad leiab Riigikohus olevat õiged ja kokkukõlalised seadusega, mistõttu ta nendega ühineb.

(Rkht toim. nr. 62—1934.)

Kui kohtutäitur palub kinnistusjaoskonna ülemat vastava kin-nisvara kinnistusregistrist maha kustutada märget, mis sama kohtu-täituri palvel Not. sead. § 336 ja TKS § 1847 põhjal sinna on kan-tud, kas on siis kinnistusjaoskonna ülem kohustatud kohtutäituriilt peale tema vahetktrja nõudma veel tõendaid selle kohta, mis alusel ta palub täitmismärget kustutada?

Vastus: eitav.

Kinnistusjaoskonna ülem talitab nõude pööramise märkme (Not. sead. § 336, TKS § 1847) sissekandmisel ja kustutamisel kinnisvarale kinnistusregistris ainult kohtutäituri vahekirja põhjal ja kinnistusjaoskonna ülem pole kohustatud sisuliselt kontrollima, kuivõrra seaduspäraselt kohtutäitur sissenõudmismenetluses talitab, sest säärast kontrolli teostada pole kinnistusjaoskonnal võimalik, sest kohtutäitur kui riigiametnik, kellele seadusega kohtuotsuse täitmise ülesanded on pandud, peab ise valvama eeskätt selle järele, et kõik avaldised, mis ta TKS § 1847 ja Not. sead. § 336 põhjal kinnistusjaoskonnale saadab, oleksid kokkukõlas seadusega, kandes vastasel korral vastutust ebaseadusliku tegevuse eest. Kuid pole seadust, mis kohustaks kinnistusjaoskonna ülemat nõudma kohtutäiturilt peale tema ametliku kirja, millega palutakse nõude pööramise märke kustutada kinnistusregistrist, veel täiendavaid andmeid selle kohta, mis alusel kohtutäitur seda palub. (RkhT toim. nr. 130—1934.)

Kui ostja, kes avalikul sundmüügil kinnisvara eest pakkuus kõrgeima hinna, on kinnistuslõivu ja tempelmaksu tasunud pärast TKS § 1874 ette nähtud tähtaega, kas tühistub seetõttu sundmüük kõigi tagajärgedega?

Vastus: eitav.

Kohtupalat leidis, et kuigi ostja tasus kinnistuslõivu ja tempelmaksu pärast TKS § 1874 ette nähtud tähtaega, olevat see tasumine toimunud ikkagi enne, kui rahukogu tegi määruse sundmüügi kinnitamise üle. Seepärast polevat põhjust rahuldada endise omaniku era-kaebust, millega paluti oksjonit sel põhjusel tühistada, et kinnistuslõiv ja tempelmaks olevat tasutud peale seaduslikku tähtaega.

Selle Kohtupalati seisukoha leidis Riigikohus õige olevat. Kui ka TKS § 1874 ette näeb tähtaja, mille jooksul kinnisvara omandamisega seoses olevad maksud peavad ostja poolt olema tasutud, ei järgne sellest veel, et ostja selle läbi, kui ta selle tähtaja jooksul seda maksu ei tasu, üldse õiguse kaotaks kinnisvara omandada ega võiks neid makse tasuda seni, kuni kohus pole sundmüügi kinnitamise küsimust otsustanud. Kuigi ostja võib säärase hilinenud maksude tasumise läbi langeda trahvi alla riigikassa kasuks, ei või see veel põhjuseks olla, et tühistada sundmüüki. Olgu tähendatud, et samal seisukohal oli ka Vene Senat (TKD otsused 1904. a. nr. 79 ja 1885. a. nr. 112).

(RkhT toim. nr. 326—1934.)

T. G.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

- Kas on Liivimaa maaõiguse järgi lasteta lesknaisel õigus peale mehe surma tagasi nõuda kinnisvara, mis naine abielu kestel on kinkinud oma mehele omandiks? 334
- Millisel alusel vastutab täisseltsinglane oma isikliku varaga usaldusühingu võlgade eest? 335
- Kui kohtutäitur palub kinnistusjaoskonna ülemat vastava kinnisvara kinnistusregistrist maha kustutada märget, mis sama kohtutäituri palvel Not. sead. § 336 ja TKS § 1847 põhjal sinna on kantud, kas on siis kinnistusjaoskonna ülem kohustatud kohtutäiturilt peale tema vahekirja nõudma veel tõendeid selle kohta, mis alusel ta palub täitmismärget kustutada? . . . 335
- Kui ostja, kes avalikul sundmüügil kinnisvara eest pakkus kõrgeima hinna, on kinnistuslõivu ja tempelmaksu tasunud pärast TKS § 1874 ette nähtud tähtaega, kas tühistub seetõttu sundmüük kõigi tagajärgedega? 336
-

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldenstubbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmise. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetus jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Uhtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasustatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartu, Aia. t. nr. 35.

1934. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

viieteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**, **E. Maddison**,
A. Palvadre, **K. Parts**, **J. Uluots**,
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1932. a. ja 1933. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1933. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 73.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. à kr. 4.50; 1929., 1930., 1931., 1932. ja 1933. a. kr. 7.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Ala tän. nr. 35, telefon nr. 81 ja 8-38.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.

27 september 1934.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR